

GEDENKBOEKJE

BIJ HET 35-JARIG BESTAAN VAN HET
GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS
DER GENEESKUNDE, WISKUNDE EN
NATUURWETENSCHAPPEN

GEVESTIGD TE LEIDEN

•
SAMENGESTELD DOOR DEN SECRETARIS
Dr. D. BURGER

N.V. DRUKKERIJ JACOB VAN CAMPEN — AMSTERDAM
MCMXLVIII

L'histoire de la science, c'est la science même.

Auguste Comte.

Slechts de schrijver is verantwoordelijk voor de inhoud van dit boekje. De cliché's van de gereproduceerde foto's zijn voor dit doel welwillend afgestaan door het „Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde”, waarvoor wij hier onze hartelijke dank betuigen.

GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE, WISKUNDE EN NATUURWETENSCHAPPEN

gevestigd te Leiden

Geschiedenis

In 1913 werd de *Vereeniging voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde* opgericht. Dit is in de eerste plaats te danken aan het initiatief van Prof. Dr. E. C. van Leersum en Dr. J. A. Vollgraff, waardoor een belangrijk aantal beoefenaren van de geschiedenis der exacte wetenschappen¹⁾ bijeen kwam en men besloot, ondanks het bestaan van een „Vereeniging voor Geschiedenis der Geneeskundige Wetenschappen”, een nieuwe vereniging in het leven te roepen, die niet alleen de geschiedenis der geneeskunde, maar ook die van de wiskunde en de natuurkunde tot haar domein koos. De 28ste Juni 1913 vond de oprichting plaats, de 20ste December van dat jaar verkreeg zij de Koninklijke Goedkeuring op haar statuten. Het ledental steeg tot 240, maar dat aantal daalde al spoedig en nooit heeft het die hoogte meer bereikt. Enkele jaren kon men op een actief verenigingsleven bogen, maar ten gevolge van de oorlog verslapte de belangstelling tot de Vereniging in 1919 met een schok uit haar dommelige versuffing werd gewekt. Dit was voornamelijk te danken aan Dr. J. G. de Lint en Dr. M. A. van Andel, die een kern van enthousiaste leden om zich verzamelden.

Een belangrijk jaar is 1928, waarin, vooral op aandringen van De Lint, de „Vereeniging” werd omgezet in het *Genootschap voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde*. De Koninklijke Goedkeuring op de statuten werd de 7e Juni van dat jaar verkregen. Wat de vorm betreft was de grootste verandering deze, dat nieuwe leden zich nu niet meer konden aanmelden, maar men moest door het Genootschap tot het lidmaatschap worden uitgenodigd. In hetzelfde jaar vond een tweede grote gebeurtenis plaats, de oprichting van het *Instituut voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde*, waarvan De Lint directeur werd, terwijl hij als privaat-docent tevens werd belast met het geven van hoger onderwijs in de geschiedenis der geneeskunde. In 1938 vond nogmaals naamsverandering plaats. De naam werd nu *Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen*. Deze verandering werd nodig geoordeeld door de opnemings van

1) Gemakshalve rekenen wij hier de geneeskunde tot de „exacte wetenschappen”, waartoe zij eigenlijk niet behoort. Ook zullen wij hier de term „natuurwetenschappen” in wat ruimer betekenis gebruiken dan misschien is verantwoord.

de geschiedenis der techniek. De Koninklijke Goedkeuring werd op 25 Januari 1939 verkregen.

De tweede wereldoorlog kwam het Genootschap zonder heftige schokken door. Tot het laatst, dat is tot voorjaar 1944, werd twee maal per jaar, ter tegemoetkoming aan de reismoeilijkheden afwisselend in Leiden en Utrecht, vergaderd. Nog vóór de bevrijding was het bestuur al werkzaam om, zo gauw dat zou kunnen, de gang van zaken te herstellen. Op 20 Januari 1946 vond de eerste vergadering weer plaats.

De 26ste October 1947 heeft het Genootschap volgens besluit van de Algemene Vergadering zich als de „Groep Nederland” bij de „Union Internationale d'Histoire des Sciences” aangesloten.

De Leden

Het Genootschap kent ereleden, corresponderende leden en gewone leden. Deze drie soorten van leden worden door de Algemene Vergadering gekozen. Hoewel men volgens het reglement slechts lid kan worden na uitnodiging, tracht het Genootschap alle beoefenaars van en de belangstellenden in de geschiedenis der wetenschappen onder zijn leden te tellen. Men kan dan ook zeggen, dat het Genootschap vrijwel allen, die zich voor de geschiedenis der exacte wetenschappen interesseren, onder zijn leden telt. Daar de benoeming tot lid slechts op de voorjaarsvergadering pleegt plaats te vinden, is in 1938 bepaald, dat het Bestuur personen tot begunstiger mag aannemen. Deze worden bij de eerstvolgende gelegenheid gewoonlijk tot lid gekozen op enkele uitzonderingen na, bijvoorbeeld studenten.

Vijfmaal is door de Algemene Vergadering een erelid benoemd, namelijk: E. G. Gaarlandt (1923), J. F. Bangert (1923), Prof. Dr. Karl Sudhoff (1928), Prof. Dr. Max Neuburger (1928) en Prof. Dr. G. van Rijnberk (1938). Van deze zijn Prof. Neuburger en Prof. van Rijnberk nog in leven.

Tot corresponderende leden kunnen buitenlanders of, bij uitzondering, Nederlanders, die zich in het buitenland bevinden, worden benoemd. Twee corresponderende leden zijn overleden, te weten Prof. E. Jeanselme en Sir G. d'Arcy Power. Thans telt het Genootschap vijftien corresponderende leden.

Wat de gewone leden betreft, het aantal schommelt gewoonlijk om de 170. Natuurlijk zijn niet allen onder hen geleerden, die zich met volle energie met de beoefening van de geschiedenis van hun vak bezig houden, een groot aantal is min of meer belangstellend. Wanneer wij evenwel zien, dat de toestand in andere landen vrijwel eender is, kan 'ons dit geringe aantal niet verontrusten. Onze Engelse zustervereniging, de „Newcomen Society”, om een voorbeeld te noemen, telt ook maar een 200 leden.

Maar toch zijn er onder de leden van het Genootschap geleerden, waar-

D. J. Gachins.

Dr H. J. Lulojs

van sommigen tot ver buiten de grenzen van ons land bekend zijn, en met trots kunnen wij een reeks namen noemen van overledenen, die wij met ere gedenken. Velen van hen missen wij nog node. Wij noemen hier: Dr. M. A. van Andel, Prof. Dr. Ernst Cohen, Dr. Hk. Cohen, Dr. C. E. Daniëls, Dr. Ch. M. van Deventer, Dr. J. B. F. van Gils, Dr. J. van der Hoeven, Prof. Dr. J. P. Kleiweg de Zwaan, Dr. J. Lankhout, Prof. Dr. E. C. van Leersum, Dr. J. G. de Lint, Dr. H. J. Lulofs, Dr. J. W. Napjus, Dr. B. W. Th. Nuyens, Dr. A. C. Oudemans, Dr. A. F. C. van Schevensteen, Dr. F. C. Unger, Dr. H. C. Valkema Blouw, Dr. A. J. van der Weyde en Prof. P. van der Wielen.

De Erepennig

In 1940 heeft het Genootschap een erepenning ingesteld, die kan worden toegekend aan personen of instellingen, die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt ten opzichte van de geschiedenis der geneeskunde, wiskunde of der natuurwetenschappen, ten opzichte van het Genootschap of jegens het Instituut voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen. Reeds vijfmaal is de penning uitgereikt, namelijk aan Dr. D. Schoute (1940), Dr. H. H. Maas (1941), Dr. F. M. G. de Feyfer (1946), Prof. Dr. G. van Rijnberk (1946) en Prof. Dr. J. van der Hoeve (1946).

Het Instituut

In 1928 is door het Genootschap het *Instituut voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde* opgericht op initiatief van Dr. J. G. de Lint. In 1938 onderging het een analoge naamsverandering als het Genootschap. Sinds dat jaar heet het *Instituut voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen*.

De grote collectie boeken en portretten van De Lint vormt nog steeds de kern van de verzameling, die jarenlang gehuisvest is geweest in de oogheekkundige kliniek van het Academisch Ziekenhuis te Leiden. Thans is het Instituut ondergebracht in het „Rijksmuseum voor de Geschiedenis der Natuurwetenschappen“, Steenstraat 1A aldaar, waar het binnenkort zal worden geopend. Wij hopen en verwachten, dat het Instituut in deze nieuwe omgeving een centrum van studie in de geschiedenis der exacte wetenschappen zal worden, een vraagbaak voor hen, die inlichtingen wenschen in een of andere kwestie deze studie betreffende, en een plaats waar mettertijd door vele studenten rustig zal worden gewerkt aan een historisch proefschrift.

Het Penningkabinet

In samenwerking met het „Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde“

heeft het Genootschap in 1942 het *Penningkabinet „Scientia medica et naturalis in nummis”* gesticht, dat door een bestuur van drie leden wordt beheerd, waarvan er één door elk der bovengenoemde verenigingen wordt aangewezen, terwijl de derde de directeur is van het „Rijkskabinet van Munten, Penningen en Gesneden Stenen” te 's-Gravenhage. Door het Genootschap werd als bestuurslid Dr. J. H. O. Reijs aangewezen, wiens particuliere penningverzameling de kern van die van het Penningkabinet vormt. Deze benoeming was evenwel den bezetter niet naar de zin. Deze liet weten, geen bezwaar te hebben tegen de oprichting van het Penningkabinet, mits Dr. Reijs uit de stichting zou treden. Om de oprichting niet in de weg te staan, heeft Dr. Reijs hieraan gevolg gegeven. In zijn plaats werd Dr. A. Schierbeek benoemd, die dicht bij Dr. Reijs woonde en hem zeer goed kende. Hij fungeerde dus feitelijk als stroman. Na de oorlog legde Dr. Schierbeek onmiddellijk zijn functie neer en Dr. Reijs werd weer het door het Genootschap aangewezen bestuurslid.

De penningen zijn zeer korte tijd uitgesteld geweest in een vitrine in het Rijkspenningkabinet in het Gemeente-Museum in Den Haag. Dit was slechts van korte duur. Spoedig werd het museum „gevorderd”, de penningen zijn toen opgeborgen of aan de in-buikleen-gevers teruggezonden, in afwachting van betere tijden. Hierin is tot heden nog geen verandering gekomen.

Het werkgebied van het Penningkabinet strekt zich echter nog verder uit. Niet alleen het bijeenbrengen en ter-bezichtiging-stellen van penningen op het gebied der geneeskunde, wiskunde en natuurwetenschappen is zijn doel, maar ook het catalogiseren en beschrijven van zodanige penningen in Nederlands bezit en het aanmoedigen en bevorderen van het uitgeven van penningen en van numismatische geschriften op dit gebied.

De Schakelcommissie

Deze commissie, die tot taak heeft het aanmoedigen en organiseren van historische voordrachten en cursussen voor de studenten onzer Universiteiten en Hogescholen waarbij zij desgewenst haar tussenkomst verleent, is door het Genootschap ingesteld, omdat de studenten in de exacte vakken bijna geheel van alle onderwijs in de geschiedenis van het vakdat zij beoefenen zijn verstoken. In 1937 is deze „Schakelcommissie” opgericht. Zij bestaat uit drie personen, waarvan twee door de Algemene Vergadering van het Genootschap worden benoemd, terwijl de voorzitter van het Genootschap als zodanig tevens voorzitter van de Schakelcommissie is. Bij de oprichting werden Dr. J. Lankhout en A. J. M. Lamers tot leden benoemd, terwijl Dr. D. Schoute q.q. voorzitter was. Toen Dr. Schoute in 1940 als voorzitter van het Genootschap moest aftreden, kon men hem node missen in de Schakel-

commissie. Hij is toen als secretaris aan de commissie toegevoegd. Tot het uitbreken van de oorlog heeft deze instelling goed werk gedaan, maar in 1940 trad natuurlijk een stilstand in. In 1946 is de commissie weer in elkaar gezet. Dr. Lankhout was als een gebroken man uit het concentratiekamp teruggekeerd en stierf kort daarna, Lamers bedankte, evenals Dr. Schoute. De Algemene Vergadering benoemde toen Dr. G. ten Doesschate en Dr. F. M. G. de Feyfer, maar de veranderde toestanden aan de Universiteiten, als bijvoorbeeld de achterstand in de opleiding der studenten, doen het verstandig lijken, nog niet te actief in de voorgenomen richting te werken.

Daar het Genootschap steeds blijft streven naar goed georganiseerd hoger onderwijs in de geschiedenis der exacte wetenschappen en dat doel natuurlijk ook eens hoopt te bereiken, moet het bestaan van de Schakelcommissie slechts als tijdelijk worden beschouwd. Wij zijn er van overtuigd, dat er een ogenblik zal komen, dat zij overbodig is. Dat dit spoedig het geval moge wezen!

Men zie in verband hiermee: D. Schoute. Universitair onderwijs in de geschiedenis der Geneeskunde. Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde XVII, blz. 201-202 (1937).

De Vergaderingen

Sinds vele jaren vergadert het Genootschap tweemaal per jaar op een Zaterdagavond en de daarop volgende Zondag. Van de ongeveer 170 leden komt gewoonlijk een veertigtal ter vergadering, in vergelijking met andere verenigingen stellig een zeer bevredigend percentage. Merkwaardig is het, dat, terwijl twee chemici of twee physici elkaar dikwijls niet kunnen begrijpen als ze over hun eigen vak spreken, hier personen van verder uiteenliggend studiegebied samenkomen. Wanneer een spreker niet te veel in technische bijzonderheden treedt, kan zijn gedachtengang zeer goed door anderen worden gevolgd. Dit is verheugend, daar het nu niet nodig is, dat het kleine aantal beoefenaars der geschiedenis zich in onderdelen moet splitsen, en bovendien is het voor de wetenschappelijke werkers nuttig, geregeld contact te houden met de onderzoekers op verwant terrein.

Publicaties

De voordrachten op geneeskundig gebied worden gewoonlijk in het „Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde” opgenomen en sinds 1921 bovendien afzonderlijk gebundeld in de „Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde” aan de leden toegezonden. In de oorlogsjaren is in deze reeks stagnatie gekomen, maar binnenkort zal een oorlogsnummer verschijnen, waarna de reeks regelmatig zal worden voortgezet. Voor de niet-medische voordrachten bestaat er geen tijdschrift, dat deze alle

kan opnemen. Wel heeft het Genootschap verscheidene jaren geleden korte tijd een afspraak gehad met het maandblad „De Natuur”, dat een aantal van de niet-medische voordrachten opnam, waarvan aan het einde van het jaar overdrukken in de vorm van een boekje aan de leden werden toegezonden. Vele, juist meer wetenschappelijke, voordrachten, kwamen natuurlijk niet voor opneming in een blad als „De Natuur” in aanmerking. Het maandblad „Japuz, archives internationales pour l’histoire de la médecine et de la géographie médicale”, dat te Leiden werd uitgegeven en steeds in connectie met ons Genootschap heeft gestaan en tot ver buiten de grenzen bekend was, heeft opgehouden te bestaan en de kans schijnt klein, dat het weer zal herrijzen.

Literatuur

A. J. M. Lamers. Vereeniging voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde, opgericht 28 Juni 1913. Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde III, blz. 249-250 (1923).

F. M. G. de Feyfer. Herinneringen uit de eerste jaren van de Vereeniging voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde, 1938.

D. Burger. Overzicht van de eerste 25 jaren (1913-1938) van de Vereeniging voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde, sinds 1928: Genootschap voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde, gevestigd te Leiden, 1938.

D. Burger. Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen. Bijdragen tot de geschiedenis der Geneeskunde XIX, blz. 37-38 (1939).

D. Burger. De beoefening van de geschiedenis der Wetenschappen. De Natuur LX, No. 1, blz. 11 (1940).

D. J. E. Schrek. Het Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen. Euclides XXI, No. 3-4, blz. 156-159 (1946).

D. Burger. Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen, Institut d’Histoire de la Médecine, des Mathématiques et des Sciences. Archives Internationales d’Histoire des Sciences I, No. 3, blz. 513-516 (1948).

Sedert 1922 zijn geregeld verslagen van de vergaderingen van het Genootschap in het „Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde” en de „Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde” verschenen.

N.B. Voor nadere inlichtingen over het Genootschap, wende men zich tot het secretariaat: Statensingel 183a, Rotterdam-C.

The more science enters into our lives, the more it must be „humanized”, and there is no better way to humanize it than to study its history.

George Sarton.

DE BEOEFENING VAN DE GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE, WISKUNDE EN NATUURWETENSCHAPPEN.

Het Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen bestaat thans 35 jaar en bij deze mijlpaal past het in gedachten even stil te staan en een blik te werpen naar het verleden en in de toekomst. Wij leden van het Genootschap, wat zijn wij en wat willen wij? Wat hebben wij bereikt en wat kunnen wij nog hopen te bereiken?

Wij zijn een kleine groep beoefenaars van de geschiedenis der exacte vakken. Wij hebben elkaar gevonden en wij blijven bijeen ondanks onze uiteenlopende studierichting, omdat wij elkaars steun nodig hebben, steun in ons werk en steun in ons streven naar waardering voor de studie van de geschiedenis van onze studievakken.

De geschiedenis der natuurwetenschappen is een vak, dat slechts door weinigen wordt beoefend, en dat is ook zeer begrijpelijk. De man van de exacte wetenschap houdt zijn blik op het heden en op de toekomst gericht. Uiteraard houden de nieuwste vindingen zijn geest bezig en hij is maar al te zeer geneigd, het verleden als een overwonnen standpunt te beschouwen. Van de student in de geneeskunde zegt Nuyens: „Hij hoort hoe de geneeskunde, jaar uit, jaar in, nieuwe ontdekkingen doet, ... hij blijft maar vooruitzien; voor een terugblik heeft hij geen tijd. Het komt niet bij hem op, dat uit de geschiedenis iets valt te leren; wat voorheen goed was, zal thans wel waardeloos zijn.”

Ook de waardering, die de overheid voor deze studierichting heeft, is dermate gering, dat men kan begrijpen, hoe de voorzitter Nuyens bij het 20-jarig bestaan een somber getinte beschouwing hield onder de titel: „Wat hebben wij tot op heden bereikt?” En thans, 15-jaar later, mogen wij nauwelijks optimistischer zijn.

Hoe velen vindt men niet onder de gestudeerden, die de geschiedenis van hun vak hoogstens geschikt achten om te lachen over de naieve opvattingen van onze voorgangers. Anecdoten verzamelen en navertellen is steeds een dankbaar werk! Voor de werkelijke beoefenaar van de geschiedenis kan een enkele anecdote wel eens dienst doen om een anders dor betoog wat op te fleuren, maar uit zijn lach spreekt dan geen geringschatting voor het werk van een vroegere generatie.

Bij de wetenschappelijke leek vindt men gewoonlijk een grote belangstelling voor nieuwe ontdekkingen, die heden ten dage culmineert in een stomme bewondering voor de uitvinding van de atoombom. Vraagt

men hem, wat de natuurkundigen in het verleden hebben gepresteerd, dan zal hierop waarschijnlijk geen antwoord komen. Vraagt men naar de namen van grote mannen, die wetenschappelijke uitvindingen hebben gedaan, dan is er kans, dat hem een licht opgaat en hij Christiaan Huygens noemt als uitvinder van het slingeruurwerk, in één adem met Willem Beukelszoon, die het haringkaken heeft uitgevonden.

Bij de mannen van wetenschap ligt de zaak wel enigszins anders, maar bij hen zit toch de mening ingeworteld, dat de wetenschap vooruit moet, en dat alle achterom zien remmend werkt. Ja, men gaat wel zó ver, te beweren, dat zij, die niet mee doen in de strijd in het bereiken van het nieuwe, tonen niet mee te kunnen met hun wetenschap, kortom, dat zij, die zich voor het verleden gaan interesseren, het tempo van de wetenschappelijke ontwikkeling niet kunnen bijhouden. Zij zijn als het ware „uit de phase gevallen”.

Het kan natuurlijk voorkomen, dat iemand over te weinig vrije tijd beschikt om zijn studie voldoende bij te houden. Laboratoriumwerk bijvoorbeeld vereist meer tijd, dan iemand die een betrekking heeft, hiervoor kan vrijmaken, maar als hij zich dan naar het verleden wendt en zich in de moeilijkheden van onderzoekers van vroeger eeuwen tracht in te leven, dan moet hij toch wel aanleg en belangstelling voor dat verleden hebben.

Amateurs vindt men onder de beoefenaars van de geschiedenis der natuurwetenschappen uiteraard vele, omdat slechts zeer weinigen hun volle tijd aan de studie der geschiedenis kunnen wijden, maar daarnaast kunnen wij toch wijzen op geleerden van de eerste rang bij ons en in het buitenland. Wij zullen hier geen namen noemen uit eigen kring, maar kiezen als voorbeeld George Sarton, aan wiens wetenschappelijk niveau wel door niemand zal worden getwijfeld. In het „Introductory Chapter” van het zo juist verschenen derde deel van zijn voortreffelijk werk „Introduction to the History of Science” vertelt hij zo treffend over zich zelf: „my main interest as a young doctor in the mathematical and physical sciences was naturally enough modern science, particularly nineteenth-century physics.” Wie zou nu van hem kunnen beweren, dat hij door gebrek aan kunde of aanleg voor de natuurkunde er toe is overgegaan, zich op de geschiedenis van zijn vak toe te leggen? Er zijn ook geleerden, die wel enige belangstelling zouden hebben voor de studie van hun wetenschappelijke voorgangers, maar het onmogelijk achten, zich een juist beeld van het verleden te vormen. Zo schreef Emile Duclaux, de opvolger en biograaf van Pasteur: „L'histoire des idées scientifiques est une chimère. Il faudrait, pour comprendre le passé d'une question se faire un état d'esprit artificiel, passer l'éponge sur certaines idées qu'on croit vraies, et mettre au premier plan d'autres qu'on sait fausses. Bref changer l'état de son cerveau et cela est impossible”. Dat het moeilijk is, zeer moeilijk, zich in de gedachtengang van vroegere eeuwen in te denken, geven wij toe, maar onmogelijk is

het niet, en een goed historicus zal dit toch zo goed mogelijk trachten te bereiken.

Dat er bij onze collega's, beoefenaars van de exacte wetenschappen, weinig waardering voor de historie is te vinden, kan ons eigenlijk niet verwonderen. Clio zoekt haar bewonderaars niet bij voorkeur in onze faculteiten. Liefde voor de exacte wetenschap en liefde voor de historie zijn twee zaken, die elkaar wel niet uitsluiten, maar toch gewoonlijk ook niet samengaan. De historische en de wiskundige knobbel sieren gewoonlijk niet dezelfde schedel. Het ligt daarom voor de hand, dat de beoefenaars van de exacte wetenschappen het belang van de studie van de geschiedenis niet inzien. Maar vinden wij dan meer waardering bij de werkelijke historici van de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte? Ook hier zien wij dikwijls vooroordeel, wegens onvoldoende bekendheid.

Er doet een gerucht de ronde, dat onze grote historicus Huizinga, toen hem werd gevraagd wat zijn mening was over het belang van de geschiedenis der geneeskunde, moet hebben geantwoord, dat het sociale belang van deze studie niet van dien aard was, dat zij op één lijn kon worden gesteld met die van de geschiedenis van andere onderdelen van het menselijk denken. De geneeskunde zou nooit hebben behoord tot de centrale problemen van de mensheid, zoals die van Staat, Godsdienst, Kunst, Cultuur en dergelijke. Zelfs voor de geschiedenis der geneeskunde meen ik deze uitspraak in twijfel te mogen trekken. Er zijn uitvindingen en gebeurtenissen op medisch gebied aan te wijzen, die cultuurhistorisch van het allergrootste belang zijn. Wij stippen slechts aan: de ontdekking van de bloedsomloop, die van de vaccinatie, die der vitaminen, de ontwikkeling der erfelijkheidsleer, die van de chirurgie en de leer der infectieziekten. Hebben deze alle de menselijke samenleving niet grondig gewijzigd?

Huizinga's uitspraak gold de geschiedenis der geneeskunde, voor die der natuurwetenschappen in engere zin is zij geheel onjuist. Hoezeer de samenleving zich met en door de verandering van inzicht in het natuurwetenschappelijk denken heeft gewijzigd, behoeft niet te worden betoogd. Als treffend voorbeeld kunnen wij de veranderingen van het astronomisch wereldbeeld noemen, maar voor de buitenstaander spreken uitvindingen duidelijker taal. De uitvinding van de stoommachine, de ontploffingsmotor, het vliegtuig, die van staal en beton hebben grote wijzigingen gebracht in het verkeer en de oorlogvoering. Verder teruggaande kunnen wij noemen de uitvinding van het glas, het brons, het ijzer, het wiel, het tandrad. De invloed van de ontdekking van de „zeilsteen” en de constructie van nauwkeurige uurwerken op zeevaart en ontdekkingsreizen is algemeen bekend. De bril, de verrekijker, de lucifer, de röntgenstralen hebben alle een grotere of kleinere omwenteling veroorzaakt. Iedereen zal erkennen dat de uitvinding van het buskruit een grotere omwenteling heeft gebracht, dan die van de

atoombom thans. Dat de boekdrukkunst een revolutionaire invloed op de samenleving heeft uitgeoefend, is bekend genoeg; dat de uitvinding van het letterschrift eertijds van evenveel invloed moet zijn geweest, wordt veelal vergeten, en niet iedereen weet, dat de uitvinding van de fotografie onze samenleving ook in al zijn facetten grondig heeft gewijzigd. Maar zeker mogen wij niet vergeten, de ontwikkeling van het cijferschrift te noemen, de uitvinding van de decimale getallen, die der decimale breuken, de logaritmen en de differentiaal- en integraalrekening. Wie de geschiedenis van de menselijke samenleving wil bestuderen, mag van al deze dingen en nog veel meer niet onkundig blijven.

Moeten dus niet juist de echte historici van dit alles op de hoogte zijn? Is het niet vreemd, dat men zich tot heden wel bezig houdt met de geschiedenis van de literatuur, de godsdienst, het recht, de muziek en nog veel meer en dat wij nog moeten strijden voor de erkenning van het belang van de studie van de geschiedenis der natuurwetenschappen, dat is, de geschiedenis van het natuurwetenschappelijk denken?

Er komt enige kentering in ons land en ook in het buitenland. De UNESCO heeft de geschiedenis der natuurwetenschappen als een afzonderlijk studievak erkend, en de na de oorlog opgerichte „Union Internationale d'Histoire des Sciences" is als een zelfstandig onderdeel daarin opgenomen. Wij kunnen de toekomst met gerustheid tegemoet zien. De erkenning van de geschiedenis der natuurwetenschappen, wij zijn er van overtuigd, „est en marche et rien ne l'arrêtera."

No history of civilisation can be tolerably true and complete in which the development of science is not given a considerable place.

George Sarton.

„L'histoire de la médecine est l'histoire d'une série interminable d'erreurs" roept men U toe, als gij het nut van de geschiedenis der geneeskunde wilt verdedigen; „wat hebben wij aan de opsomming van al die dwalingen?" Onbewust neemt men daarbij natuurlijk aan, dat de dwalingen... bij onzen tijd ophouden en vergeet dan, dat over een eeuw — wat zeg ik?! — over vijftig, twintig, tien jaar misschien, wat heden waarheid schijnt, dan zal behoren tot de eindeloze reeks der dwalingen...!

Van Rijnberk.

Het is de taak van de geschiedenis der geneeskunde zorg te dragen, dat de ervaring niet verloren gaat. De universiteit, die een leerstoel voor deze geschiedenis sticht, zal haar medische faculteit in goeden roep brengen.

Nuyens.

Dr M. A. van Andel

Dr J. B. F. van Gils

HOGER ONDERWIJS IN DE GESCHIEDENIS DER NATUURWETENSCHAPPEN.

Daar het Genootschap voortdurend streeft naar erkenning van de geschiedenis der exacte wetenschappen als een volbloed studievak, ligt het voor de hand, dat het zich als een ideaal heeft gesteld, naar hoger onderwijs in de geschiedenis dezer vakken te streven.

De invoering van een nieuw vak aan de Universiteit heeft altijd tegenstand ontmoet. In het eerste deel van de „Opuscula Selecta Neerlandicorum de Arte Medica” vinden wij de inaugurale rede van Hieronymus David Gaubius, die bij het aanvaarden van „het openbare ambt van het houden van voordrachten over scheikunde aan de Leidsche Akademie” het nodig oordeelt, aan te tonen, „dat de scheikunde met recht een plaats verdient onder de Akademische Wetenschappen”. Dit geschiedde in 1731. Thans staan wij verbaasd bij het lezen van deze voor ons onnodige uiteenzettingen, maar over enkele tientallen jaren zal men zich misschien verwonderen, dat er een strijd moest worden gevoerd voor de erkenning van de noodzakelijkheid van Universitair onderwijs in de geschiedenis der natuurwetenschappen.

En toch is er eerder wel eens hoger onderwijs van deze aard geweest. Abraham Hartog Israëls (1822-1883) heeft als buitengewoon hoogleraar aan de Universiteit te Amsterdam de geschiedenis der geneeskunde gedoceerd¹⁾. Hierna waren er nog wel geleerden, die de geschiedenis hiervan beoefenden, van een leerstoel was na Israëls in de 19e eeuw geen sprake meer. In het begin van onze eeuw kwam er een vleug van verbetering. In 1904 werd aan Prof. Dr. E. C. van Leersum opgedragen, naast de pharmacologie de geschiedenis der geneeskunde te doceren, welk ambt hij aanvaardde met een rede over „De arts en de geschiedenis zijner wetenschap”. In 1920 werd de leerstoel vacant en verzoekschriften aan den minister om een opvolger te benoemen, hadden geen resultaat.

In 1928 vlamde het vuur weer op, toen Dr. J. G. de Lint tot privaatsdocent in de geschiedenis der geneeskunde aan de Universiteit te Leiden werd benoemd, maar na zijn dood in 1936 is aan geen enkele universiteit in Nederland de geschiedenis der geneeskunde meer gedoceerd.

Met het hoger onderwijs in de geschiedenis der exacte wetenschappen

¹⁾ Israëls werd in 1867 benoemd tot lector in de encyclopaedie, de hodegetiek, de hygiëne en de geschiedenis der geneeskunde, en in 1877 tot buitengewoon hoogleraar in de geschiedenis der geneeskunde.

was het in Leiden nog het best gesteld. Kort vóór de laatste wereldoorlog vond men aan de universiteit aldaar twee lectoren, die naast hun onderwijs college gaven in de geschiedenis van de Organische Chemie en de Natuurkunde, terwijl privaat-docenten waren aangesteld voor de geschiedenis van de Wiskunde, de Biologie en de Pharmacie. In de geschiedenis der Anorganische Scheikunde, de Sterrekunde en de Geologie werd geen hoger onderwijs gegeven. Na de oorlog was er nog slechts over: een privaat-docent in de geschiedenis der biologie. Intussen is te Amsterdam verbetering ingetreden. Aan de Vrije Universiteit is Prof. Dr. R. Hooykaas tot buitengewoon hoogleraar in de geschiedenis der Natuurwetenschappen benoemd en aan de Gemeente Universiteit Prof. Ir. R. J. Forbes tot bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van de toegepaste Natuurwetenschap en Techniek, voornamelijk in de Oudheid, en wel niet alleen aan de faculteit der Wis- en Natuurkunde, maar ook aan die der Letteren en Wijsbegeerte. Het begint dus te dagen, maar het is nog geen dag. Het bestuur van het Genootschap heeft gemeend hier aansporend te moeten handelen, maar verzoeken van deze kant werden vriendelijk afgewezen, daar er geen geld beschikbaar was. Toch zijn wij van mening, dat, waar Amsterdam is voorgegaan, Leiden, dat in dit opzicht nog zo betrekkelijk kort geleden vooraan stond, niet mag achterblijven. Al is nog niet te zien wanneer, er zal wel eens, en laten wij hopen binnenkort, verbetering komen. Het Genootschap moet in deze waakzaam blijven!

Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo.

Wel vindt ons streven meer en meer voorstanders. Telkens bemerkt men, dat de belangstelling in de geschiedenis der wetenschappen groeit. In de kort na de oorlog verschenen brochure „De Vernieuwing der Universiteit”, door Prof. Dr. J. H. Brouwer en vijf andere hoogleraren aan de Rijksuniversiteit te Groningen geschreven, wordt voor het Studium Generale de „Ontwikkelingsgeschiedenis der B-wetenschappen” aanbevolen. Bij de dood van Nuyens zeide de voorzitter van de „Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst” in zijn herdenkingsrede: „Maar het herdenken van een belangrijk historicus van ons vak is niet alleen voor het verleden belangrijk, het moet ook een licht werpen op de toekomst van het vak. Zeer zeker zal de Maatschappij zich meer moeten gaan bemoeien met het steunen van de geneeskundige wetenschap, en zij kan dan de bibliotheek dienstbaar maken aan het vak, dat men gewoonlijk noemt de geschiedenis der geneeskunde, maar dat ik liever zou willen noemen de geschiedenis van het geneeskundig denken. Wanneer wij aansturen op de oprichting aan een der Universiteiten, bij voorkeur Amsterdam, van een gelegenheid waar gedoceerd wordt de geschiedenis van het geneeskundig denken, iets als de filosofie der geneeskunde, zouden wij het beste de verdiensten van Nuyens eren.”

De belangstelling is groeiende, niet alleen met woorden, maar ook met

de daad. Enkele colleges door Forbes te Delft in het Studium Generale gegeven, hadden een overweldigend succes, maar het wachten blijft op de benoeming van hoogleraren in de geschiedenis der exacte wetenschappen. Wel geven verscheidene hoogleraren, die belangstelling hebben voor de geschiedenis van hun vak, enkele historische colleges, en stellen andere zich in verbinding met onze Schakelcommissie om door buitenstaanders geschiedkundige voordrachten te laten houden, maar dit kunnen wij toch niet anders dan als een gebrekkige en dus tijdelijke oplossing beschouwen. Voor de bloei van de nieuwe wetenschap is het nodig, dat hier niet personen worden aangesteld, die naast een drukke werkkring met het geven van hoger onderwijs in deze jonge vakken worden belast. De wetenschap heeft behoefte aan hoogleraren, die zich geheel aan deze taak kunnen wijden en naast het geven van colleges over voldoende vrije tijd beschikken om in hun vak te studeren, want er moet nog zoveel van de grond af worden opgebouwd. Alleen dan kan hier iets goeds uit groeien en alleen dan zullen deze docenten in staat zijn, jongeren in de geschiedenis der wetenschap op te leiden en hen tot voorlichting en steun te dienen bij een eventuele promotie. Wel zou het mogelijk zijn, dat aan een hoogleraar werd opgedragen, college aan meer dan één Universiteit te geven. Waar we zien, dat de toestand in andere landen, waarvan we met name kunnen noemen Engeland, de Verenigde Staten, België, Frankrijk, Zweden, waar we toch ook met een jonge, opkomende wetenschap hebben te doen, aanmerkelijk beter is, is het wel duidelijk, dat Nederland, wil het in de rij der cultuurvolken in de harde strijd, die reeds is ingetreden, een vooraanstaande plaats behouden, niet kan en niet mag achterblijven.

Wij kunnen slechts één lichtpunt zien, dat er op wijst, dat de geschiedenis der Wetenschappen bij de regering wat meer waardering begint te ontmoeten, en dat is, dat het Rijk het „Museum Crommelin” tot Rijksmuseum heeft gemaakt. Voor Crommelin zelf, hoewel nog krachtig van geest en lichaam, is welhaast de tijd van heengaan gekomen. Zou in enkele jaren rondom dit Museum, waarin zich thans ook ons Instituut bevindt, een groeiend centrum ontstaan voor de beoefening van de geschiedenis der Wetenschappen? Zullen wij hier een directeur en onder-directeuren zien, die tevens als hoogleraren in de geschiedenis der Geneeskunde en der Natuurwetenschappen hun tijd en energie aan deze rijpende vorm van wetenschappelijke cultuur kunnen geven? Het zou in het belang zijn van Nederland.

Kunst en wetenschap zijn twee van de voornaamste levensuitingen van elk cultuurvolk. Wil men doordringen tot de kern van een cultuur, dan is het zeker nodig elk van deze beide geestesactiviteiten te volgen en te bestuderen in hun ontstaan en groei.

Bockstaele.

Knowledge is power, but this power may become a danger if its spirit be false and if it be bent solely upon material achievements. It is only when science is explained and tempered by history that it acquires its whole educational value, and that the main objections to scientific education cease to be valid.

George Sarton.

Dès notre enfance, on nous apprend l'histoire des conquérants auxquels les nations doivent les fléaux de la guerre; on ne nous dit rien de celle des artisans, souvent obscurs, qui assurent aux sociétés le bien-être de la vie matérielle et les jouissances de l'esprit. Nous n'ignorons pas que Xerxès incendia Athènes, que Pompée et César firent couler des flots de sang sur le champ de Pharsale, mais nous ne savons presque rien de la vie d'Euclide ou de celle d'Archimède, dont les découvertes trouvent encore chaque jour tant d'applications utiles.

Gaston Tissandier.

L'état actuel de la science ne se comprend bien que par rapport à l'état qui l'a précédé et ainsi de suite, la science ayant ses époques, ses conceptions, ses formes d'expression et de réflexion, ses idées directrices temporaires ou durable, sous les tournants et les réactions qui la jalonnent.

Abel Rey.

Door de geschiedenis van zijn beroep moet de student een goed begrip krijgen van het wezen der geneeskunde; hoe zij ontstaan en gegroeid is, maar in den loop der tijden van aangezicht wisselde bij den vooruitgang der beschaving, waarmede zij innig verbonden is. De geschiedenis is voor de geneeskunde een waardevol middel om het heden goed te begrijpen en de toekomst beter te gissen.

Nuyens.

L'histoire de la science n'est pas une chose morte, une curiosité d'éru-dit. Non seulement elle reproduit l'adaptation de l'esprit aux choses et la prise de possession par l'homme de son milieu, mais elle fait suivre la constitution d'une méthode destinée à résoudre les problèmes que se pose l'esprit.

Henri Berr.

Dr B. W. Th. Nuyens

Op de Grote Markt te Gorinchem 23 October 1938 (zittend v.l.n.r.: Kroon, Maas, Burger, burgemeester Mr. Kootstra, Schoute, Hunger, Schierbeek, van Andel, de Feyfer, Biegel).

NATUURWETENSCHAPPELIJKE VERZAMELINGEN EN MUSEA

Volgens artikel 2 van de Statuten stelt het Genootschap zich o.a. ten doel het onderhouden en uitbreiden van verzamelingen, die op de Geneeskunde, de Wiskunde en de Natuurwetenschappen betrekking hebben. De verzamelingen, die wel niet het eigendom zijn van het Genootschap, maar dan toch onmiddellijk onder zijn vaderlijke zorgen vallen, zijn die van het *Instituut* en het *Penningkabinet*. In het Instituut worden boeken, prenten en dergelijke zaken verzameld, bewaard en tentoongesteld, in het Penningkabinet penningen. Het Genootschap heeft geen museum, dat historische voorwerpen op het gebied der natuurwetenschappen bevat, maar het ligt toch ontegenzeggelijk op zijn weg, het bewaren en tentoonstellen van dergelijke voorwerpen te bevorderen. Waar mogelijk zal het dan ook deze taak nakomen en van raad en advies dienen, als daarmee het bereiken van dit doel kan worden bevorderd.

Wanneer men aan musea denkt, denkt men in de eerste plaats aan musea van schilderijen en beeldhouwwerken. De beroemdste musea in binnen- en buitenland bevatten producten van oude kunst. Maar daarnaast vindt men allerlei andere zaken in musea uitgesteld, want alles wat waard is, te worden bewaard is in een museum op zijn plaats en ook oude instrumenten behoren in musea thuis. Het publiek loopt dergelijke voorwerpen dikwijls geringschattend voorbij. Naar een oude apotheek, om een voorbeeld te noemen, kijkt het met dezelfde ogen, als waarmee de Amerikaanse toerist Marken en Volendam beziet. Slechts een klein percentage begrijpt de wetenschappelijke waarde van oude voorwerpen en de betekenis er van voor de culturele ontwikkeling onzer samenleving.

Het ligt volkomen op onze weg, de musea en verzamelingen, op historisch natuurwetenschappelijk gebied, die zich in ons land bevinden, te beschrijven en op die wijze den lezer de weg te wijzen en hem aan te sporen deze verzamelingen te bezoeken. Wij willen hier evenwel met een korte opsomming volstaan. In de eerste plaats hebben wij de verzameling van oude natuurkundige en geneeskundige instrumenten: het *Rijksmuseum voor de Geschiedenis der Natuurwetenschappen* te Leiden, kortweg wel genoemd het „Museum-Crommelin” naar den directeur en oprichter Dr. C. A. Crommelin, des museums auctor et dux. Verder moeten wij nog noemen de *Instrumentenverzameling van Teyler's Museum* in Haarlem en de afdeling Natuurkunde van het

Museum voor het Onderwijs in 's-Gravenhage, die door de bekwame zorgen van den vroegeren directeur Dr. W. E. van Wijk, tot een hoog wetenschappelijk peil is gebracht. En met deze opsomming zijn wij eigenlijk klaar, helaas, want de grote verzameling oude natuurkundige instrumenten, het *Utrechts Universiteits Museum*, geheel in orde gebracht en beschreven door den directeur Dr. P. H. van Cittert, heeft nog steeds geen onderdak kunnen vinden. De verzameling is groot genoeg, en ook belangrijk genoeg, om vele museumzalen te vullen. Een dergelijk lot treft het *Geschiedkundig Medisch-Pharmaceutisch Museum*, een zeer fraaie en interessante collectie, die eigendom is van de Gemeente Amsterdam. Eertijds is deze tentoongesteld geweest in het Stedelijk Museum aldaar, maar de gastvrijheid van een schilderij-museum strekt zich nooit verder uit dan tot het ogenblik dat de ter beschikking gestelde ruimte voor andere doeleinden moet worden gebruikt. De verzameling is in kisten gepakt. Er is sprake van geweest, dat zij in het Openlucht-Museum in Arnhem zou worden opgesteld, maar door wisseling van directoraat is hiervan niets gekomen. Alles staat nu nog onuitgepakt in Arnhem en men is nu bezig er in Amsterdam een plaats voor te zoeken.

Behalve deze verzamelingen op historisch natuurwetenschappelijk gebied zijn er in Nederland nog vele kleinere verzamelingen op speciaal terrein, als bijvoorbeeld de collectie *Slot en Sleutel* van de firma Lips te Dordrecht, en een permanente tentoonstelling op het gebied van *De Ontwikkeling van de Gloeilamp en de Radio* bij Philips in Eindhoven. Er zijn ook nog wel grotere en kleinere musea, die in iets wijder verband staan met de geschiedenis der natuurwetenschappen, als daar zijn het *Nederlands Openlucht-Museum* te Arnhem, het *Zaans Molenmuseum* te Koog aan de Zaan, het binnenkort te openen *Zuiderzee-Museum* te Enkhuizen, het *Nederlands Spoorwegmuseum* in Utrecht, het *Instituut voor Scheepvaart en Luchtvaart* te Rotterdam, het *Veiligheidsmuseum* en het *Museum van den Arbeid* te Amsterdam, het *Pijpenmuseum* in Gouda en het *Planetarium van Eise Eisinga* in Franeker.

Wat wij in ons land missen is een groot Natuurwetenschappelijk Museum, zoals het *Science Museum* in Londen, het *Conservatoire National des Arts et Métiers* in Parijs of het *Deutsches Museum* in München, waar men alles op het gebied van de natuurwetenschappen bijeen vindt. Is de oprichting van een dergelijk museum in Nederland onmogelijk? Ik geloof, dat het zeer goed mogelijk is en het zou het vreemdelingenbezoek in de hand werken. Dat dit laatste bij de overheid zeer stellig een punt van overweging kan zijn, blijkt wel uit de kostbare plannen voor de inrichting van het reeds genoemde *Zuiderzee-Museum* te Enkhuizen.

Het museum, dat nog het meest op een meer omvattend Natuurwetenschappelijk Museum lijkt, is het *Museum voor het Onderwijs* in Den

Haag, dat afdelingen heeft voor natuurkunde, biologie en ethnografie. Er lopen al sinds lange tijd geruchten, dat het *Nederlands Spoorwegmuseum* naar Rotterdam zou worden overgebracht. Hier heeft men reeds het rijk ingerichte *Instituut voor Scheepvaart en Luchtvaart*. Wanneer men deze musea nu in één complex van met elkaar verbonden gebouwen nog verenigt met het *Museum voor Land- en Volkenkunde* en het *Maritiem Museum „Prins Hendrik”* en hierbij een natuurkundige afdeling voegt, die niet alleen op historisch, maar ook op modern gebied veel wetenswaardigs te zien geeft, zou Rotterdam dan niet een belangrijk Natuurwetenschappelijk Museum rijk zijn?

Ook Amsterdam kent kleine musea, die meer bezocht zouden worden, wanneer ze in een groot verband waren opgenomen. Men heeft daar het *Veiligheidsmuseum*, de levende creatie van Ir. R. A. Gorter, en het *Museum van den Arbeid*, waarvan de helaas overleden directeur, de schilder Herman Heyenbrock, de levende ziel was. Deze twee musea, die vroeger reeds samen zijn geweest, zouden uitgebreid kunnen worden door toevoeging van een royaal ingerichte afdeling, gevormd door de rijke verzameling van het *Geschiedkundig Medisch-Pharmaceutisch Museum* met zijn oude apotheek, kraamkamer en dolhuis-kamer. Verder zou er ruimte moeten worden gemaakt voor de aardige verzameling uurwerken, die thans als *Museum en Archief voor Tijd-meetkunde* in een te kleine zaal van het Stedelijk Museum zijn opgehoopt. Het *Natuur-Historisch en Folkloristisch Museum „De Tonijn”* zou het geheel nog met een interessante afdeling van klederdrachten en walvisvaart kunnen vermeerderen. Misschien zou het *Amsterdamsch Historisch Museum* ook nog zijn historische verzameling op het gebied van het oude Chirurgijns Gilde kunnen afstaan en het *Rijks Prentenkabinet* zijn Technische verzameling van instrumenten en materialen ten gebuike, bij de grafische vakken, en ook zou de vraag of het *Nederlands Historisch Scheepvaart Museum* een plaats in het geheel zou moeten krijgen, onder de ogen kunnen worden gezien, waarbij dan ter zijner tijd de grote historische afdeling van het Rijksmuseum, het *Nederlands Museum voor Geschiedenis*, zou kunnen worden gevoegd, als de tijd gekomen is, dat dit Museum ruimte voor andere zaken te kort komt en blij is, voor deze zeer belangrijke collectie een goed onderdak te vinden. Al deze musea moeten niet in te kleine ruimte worden samengedrongen, integendeel, elke afdeling moet op zich zelf een volledig museum zijn, waar men moet kunnen dwalen van de ene afdeling naar de andere. Maar als centrale afdeling zou er een werkelijk Natuurwetenschappelijk Museum moeten worden opgericht, waar een wakkere directeur aan het hoofd moet staan, die kans ziet (en dit is in het geheel niet onmogelijk) verschillende Nederlandse industrieën bereid te vinden, het materiaal voor permanente tentoonstellingen op verschillend gebied aan het geheel toe te voegen.

Is dit alles een utopie? Misschien, maar als de grote gemeenten be-

grijpen, dat het bestaan van een dergelijk museum het vreemdelingen-verkeer zou bevorderen en de naam van stad en land in het buitenland ten goede zou komen, is verwezenlijking niet uitgesloten.¹⁾

C'est leur développement historique qui donne aux sciences leur signification, et la leur donne tout entière.

Abel Rey.

Men is zóó overtuigd van eigen voortreffelijkheid, en verblind door de overwinningen der hedendaagsche wetenschap, dat men meent het te kunnen stellen buiten de kennis der geneeskunst van vroeger.

Van Rijnberk.

Laat ons hopen, dat bij een herziening van het geneeskundig onderwijs in verband met het op den voorgrond treden van denkrichingen, die de kennis van den ontwikkelingsgang onmisbaar achten om het wezen van een biologische of pathologische entiteit te benaderen, ook de geschiedenis een plaats moge innemen in het geneeskundig leerplan.

De Feyfer.

Een algemeene kijk op den ontwikkelingsgang der exacte wetenschappen kan aanmerkelijk aan diepte winnen, indien deze betrokken wordt op het totale geestesleven als achtergrond. Figuren als Huygens, Stevin, R. Koch, Planck en Einstein zouden dit gemakkelijk kunnen demonstreeren.

Heringa en Straub.

¹⁾ Goed onderhouden musea vereisen een staf van goed onderlegd, ter zake kundig wetenschappelijk personeel, dat zich met liefde aan de hem opgedragen taak wijdt. Nu is het met de salariëring van directeurs en conservatoren aan onze musea veelal droevig gesteld. Een onmiddellijk gevolg hiervan is, dat men niet steeds de beste persoon voor deze verantwoordelijke taak kan krijgen. Het zou toch zo moeten zijn, dat die personen onder de grote groep der leraren, die zich tot dit mooie werk geroepen voelen, deze roeping ook kunnen volgen, terwijl zij dat thans met het oog op de toekomst van hun gezin niet mogen doen. Omgekeerd komt het voor, dat een conservator van een museum zeer tegen zijn zin gedwongen is naar een leraarsbaantje uit te kijken tot schade van ons museumbezit en dus van onze cultuur. Is het een gezonde toestand, dat iemand die voor het onderwijs niet deugt nog goed genoeg is om museumdirecteur te worden? Zou het de Staat zoveel kosten, als museumdirecteurs wat hun salariëring betreft, met rectoren en directeurs van Gymnasia en H.B.S.-en werden gelijkgesteld, en de conservatoren met leraren? Zou dat op de ruim 300 inrichtingen van middelbaar onderwijs in ons land zo veel uitmaken?

OVERZICHT VAN DE JAREN

1938 — 1948

1938

Herdenking van Boerhaave, te Leiden en Harderwijk op 23 en 24 September 1938.

Het comité was gevormd door de Senaat van de Universiteit te Leiden, het Genootschap voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wetkunde, de Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst en de Vereniging „Het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde”.

Vrijdag 23 September 10.30 uur. Samenkomst in de aula van het Academisch Ziekenhuis te Leiden. De rector magnificus Prof. Dr. P. C. Flu opende de bijeenkomst, waarna de minister van O. K. en W. Slotemaker de Bruïne een kort woord sprak. Hierna sprak Dr. D. SCHOUTE (Wassenaar) de Herdenkingsrede uit. Na hem volgden als sprekers Prof. Dr. PAUL DIEPGEN (Berlijn), Prof. Dr. J. D. COMRIE (Edinburgh) en Dr. H. E. SIGERIST (Baltimore), waarna nog een kort woord werd gevoerd door Prof. Dr. K. F. WENCKEBACH (Weenen) en Dr. DINGER (N.O.I.) Hierna kranslegging bij het standbeeld van Boerhaave, waar Dr. C. FEHMERS (Rotterdam), als voorzitter vande Ned. Mij. tot bevordering van de Geneeskunst, een korte rede hield, gevolgd door Prof. DIEPGEN, die namens de Duitse geneeskundigen sprak en Dr. VAN VOORTHUYZEN namens de Bond van N.I. geneesheren.

Des namiddags inwijding van de klok door de medische studenten aan het ziekenhuis geschonken, waarbij de heer HARDEMAN, voorzitter van de faculteit der medische studenten het woord voerde, waarna Dr. H. H. MAAS, directeur van het Acad. Ziekenhuis een woord van dank sprak. Hierna bezoek aan verschillende plaatsen, die met het leven van Boerhaave in verband staan, nl. het graf in de Pieterskerk, de ziekenzaal in het voormalig St. Caecilia Gasthuis, de pastorie te Voorhout, Boerhaave's geboortehuis, en Huize Poelgeest.

Zaterdag 24 September. Tocht met open autobussen van Utrecht naar Harderwijk, waar te 12.15 de burgemeester De Jongh Saakes het gezelschap welkom heette. Hierna sprak Dr. C. P. J. PENNING (Harderwijk) over: De promotie van Boerhaave te Harderwijk. Nu volgde de onthulling van de gedenkplaat in het Linnaeus-torentje, vervaardigd door den beeldhouwer H. J. Etienne (Delft) met een inscriptie van Prof. Dr. F. Muller (Leiden), waarbij Dr. FEHMERS namens de „Medici Batavi” het woord voerde. Na een Veluwe koffietafel, bezoek

aan de Oudheidkamer en de kerk, boottocht over het IJsselmeer naar Amsterdam.

Twintigste Najaarsvergadering in de Raadzaal te Gorinchem op 22 en 23 October 1938. Viering van het 25-jarig bestaan.

Zaterdag 22 October 20 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

De voorzitter, Dr. D. SCHOUTE opent de vergadering en memoreert, dat dit de twintigste keer is, dat het Genootschap te Gorinchem vergadert, en dat het 25 jaar geleden is, dat het Genootschap werd opgericht. Hij dankt voor de schitterende bloemenhulde van de leden, die in de zaal aanwezig is. Met een woord van oprechte weemoed herdenkt hij het gestorven erelid E. G. GAARLANDT en zegt, dat bij de crematie het Genootschap vertegenwoordigd was door Dr. Schoute, Dr. Burger en Dr. Kroon. De aanwezigen verheffen zich van hun zetels. Ook is overleden het buitenlandse erelid Prof. Dr. KARL SUDHOFF. Wethouder Biegel dankt den voorzitter, waarna het woord voert: Dr. G. TEN DOESSCHATE (Utrecht): Alhazen en zijn invloed op latere schrijvers.

De op het programma vermelde „toegezegde vrije mededeling” bleek een verslag te zijn over het zojuist gehouden medisch-historische congres in Zuid-Slavië, dat door Dr. B. W. Th. Nuyens (Amsterdam) werd uitgebracht.

Na afloop werden de leden en hun introducés ten huize van Dr. Van Andel ontvangen.

Zondag 23 October. 9.30. Algemene Ledenvergadering.

Een voorstel, het Curatorium van het Instituut niet uit negen, maar uit zeven personen te doen bestaan, wordt aangenomen. Uitvoerig wordt gesproken over de voorgestelde wijzigingen in Statuten en Huishoudelijk Reglement. De voorgestelde redactie wordt na kleine wijzigingen aangenomen.

De naam van het Genootschap wordt veranderd in: „Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen”. De door Dr. P. J. M. van Gils uitgedachte en door het bestuur voorgestelde „roepnaam”: „Trias Historica” vindt geen instemming bij de vergadering. Prof. Dr. G. van Rijnberk wordt tot erelid benoemd.

11 uur. Herdenkingsvergadering. Dr. L. Wentink biedt namens de leden een voorzittershamer aan met een naamplaatje en een beeltenis van Boerhaave. Dr. J. van der Hoeven wenst het Genootschap geluk namens het Curatorium van het Instituut. Ontvangen telegrammen worden voorgelezen. Nu krijgen het woord:

Dr. F. M. G. DE FEYFER (Geldermalsen): Herinneringen uit de eerste jaren van de Vereeniging voor Geschiedenis der Genees-, Natuur- en Wiskunde. Van deze rede ontvangen de aanwezigen een exemplaar.

Dr. D. BURGER (Rotterdam): 1913-1938.

Na afloop van zijn rede biedt Dr. Burger den voorzitter het eerste exemplaar van het door hem samengestelde „Overzicht” aan. Op de Grote Markt wordt een officiële foto genomen, waarna men in Hotel Metropole aan een koffietafel aanzit.

14 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. J. LANKHOUT ('s-Gravenhage): Over enige grondbeginselen der hedendaagse psychologie bij Spinoza.

Dr. K. T. A. HALBERTSMA (Delft): Petrus Hispanus (Paus Johannes XXI).

Dr. O. BANKI (Utrecht): Bijdrage tot de geschiedenis van de ontdekking van de dierlijke cel, honderd jaar geleden.

17.30. Gemeenschappelijke maaltijd in Hotel Metropole.

Het Bestuur was vertegenwoordigd bij de door Prof. Dr. ALDO MIELI op 18 Mei 1938 te Leiden gehouden rede, ter gelegenheid van het feit, dat het juist 300 jaar geleden was, dat bij Elsevier in Leiden de „Discorsi” van Gallilei verschenen.

Aan het nieuw-benoemde erelid, Prof. Dr. G. VAN RIJNBERK, is een fraaie oorkonde op perkament overhandigd, vervaardigd door Johan Prins, tekenaar (Rotterdam).

1939.

18 Januari 1939 overleed Dr. H. J. LULOFS. Aan zijn graf sprak de voorzitter van het Genootschap, Dr. D. Schoute.

Op 25 Januari 1939 werd de Koninklijke Goedkeuring op de gewijzigde statuten verkregen.

Herdenking van Petrus Camper op 29 en 30 April 1939, te Groningen

Deze herdenking van het feit, dat Petrus Camper 150 jaar geleden (op 7 April 1789) was overleden was georganiseerd door de Faculteit der Geneeskunde te Groningen, het Genootschap voor Geschiedenis enz. en het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Zaterdag 29 April. Bijeenkomst in de aula. Herdenkingsrede door Dr. B. W. TH. NUYENS (Amsterdam), waarna de hoogleraren G. F. ROCHAT, J. L. B. ENGELHARD, H. M. DE BURLET, L. D. EERLAND en J. J. TH. VOS in korte trekken zijn verdiensten in het licht stelden op het gebied van de oogheilkunde, verloskunde, ontleedkunde, heilkunde en ziektekundige ontleedkunde.

Zondag 30 April. 9 uur. Opening der tentoonstelling van Camperiana in het Anatomisch-Embryologisch Laboratorium.

Voorjaarsvergadering op 30 April 1939 te Groningen, in de collegezaal van het Anatomisch-Embryologisch laboratorium

11.30. Algemene Vergadering.

De bestuursleden Dr. Burger en Dr. Hunger zijn periodiek aftredend

en herkiesbaar. Beiden worden herkozen. Een 15-tal nieuwe leden wordt benoemd, waaronder acht dames, waarmee de dames hun intrede in de kring van de genootschapsleden hebben gedaan.

13.00 uur. Koffiemaal in het Academisch Ziekenhuis, aangeboden door het Bestuur van het Ziekenhuis.

14.15 *Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Over de uitvinding van de fotografie (1839).

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Edele metalen in de oudheid.

Dr. D. SCHOUTE (Wassenaar): De stad Groningen en de geschiedenis onzer oude ziekenhuizen.

17.30 uur. Gemeenschappelijke maaltijd in De Doelen.

Najaarsvergadering te Leiden op Zondag 22 October 1939, in het Academisch Ziekenhuis.

10 uur. *Algemene Vergadering.*

Besproken wordt een voorgenomen bezoek van de Newcomen-Society aan ons land, de invoering van een Genootschapspenning en het publiceren der niet-medische voordrachten. De vergadering keurt het plan goed, dat deze voordrachten, voor zover geschikt, in „De Natuur” worden opgenomen en dat hiervan in de vorm van een boekje overdrukken worden gemaakt. Van een aanbod van de uitgever, dat de leden van het Genootschap zich tegen de gereduceerde prijs van f 5.25 kunnen abonneren, wordt door sommige leden gebruik gemaakt.

11 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

J. ODERWALD F. R. S. A. (Amsterdam). Zorg voor de gezondheid aan boord van schepen.

H. J. W. A. NIEUWENHUIZEN (Utrecht): De ziekte van Koning Lodewijk Napoleon.

12.30. Koffiemaaltijd in het Academisch Ziekenhuis

14 uur. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

M. H. BINGEN (Maastricht): De geschiedenis der geneeskunde bij de volken der oudheid en der middeleeuwen (met filmvertoning).

Dr. P. G. CATH (Eindhoven): De overbrenging van tijdingen in vorige eeuwen.

Dr. C. P. J. PENNING (Harderwijk): Lady Mary Montagu en de Variolatie.

Dr. M. A. VAN ANDEL (Gorinchem): Een kunsthistorische klinische les.

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage) doet vervolgens nog een vrije mededeling over het zo juist verschenen eerste deel van „Alle de brieven” van van Leeuwenhoek.

18 uur. Gemeenschappelijke maaltijd in Zomerzorg.

1940.

Voorjaarsvergadering te Delft op 20 en 21 April 1940 in het Gebouw voor Mijnbouwkunde.

Zaterdag 20 April. 20 uur. Na het gebruiken van de thee in een zijvertrek wordt de Wetenschappelijke Vergadering geopend. Hier spreken:

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Landmeten en wijnroeien in Leeuwenhoek's tijd.

Dr. K. T. A. HALBERTSMA (Delft): Petrus Forestus, een beroemd Delfts geneesheer uit de zestiende eeuw.

Dr. Veraart heeft hierbij Dr. Baart de la Faille met vrouw en zoon en dochter geïntroduceerd, directe afstammelingen van Foreest.

In autobussen begeeft het gezelschap zich naar het stadhuis, waar het Genootschap door het Gemeentebestuur wordt ontvangen. De burgemeester, Mr. G. VAN BAREN, spreekt het Genootschap toe, de voorzitter dankt met een kort woord.

Zondag 21 April, 9.30. *Algemene Vergadering.*

De voorzitter, Dr. D. Schoute is aftredend. In zijn plaats wordt gekozen Dr. G. ten Doesschate, die als reserveofficier van gezondheid niet ter vergadering aanwezig kon zijn. Daar de ondervoorzitter, Dr. Hunger, wegens ziekte afwezig is, blijft Dr. Schoute de vergadering leiden.

11 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

MEJ. P. BEYDALS, waarnemend archivaris van Delft (Rotterdam): Beknopte geschiedenis van het Oude en Nieuwe Gasthuis te Delft.

Hierna trekt het gezelschap in autobussen naar het Gasthuis, waar het Genootschap door den geneesheer-directeur wordt ontvangen. Na het gebruiken van een kop koffie wordt de tentoonstelling van boeken en prenten bezichtigd, behorend aan museum en archief der gemeente Delft, door de zorg van Mej. Beydals opgesteld. Op de binnenplaats wordt een foto genomen.

12.30. Hollands koffiemaal in restaurant Penning.

14 uur. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. J. LANKHOUT ('s-Gravenhage): Richard Lower's Tractatus de Corde.

MEJ. Dr. M. ROOSEBOOM (Oegstgeest): De eerste ontwikkeling van het achromatische microscoop.

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Imhotep, de man die god der geneeskunde werd.

Dr. H. ENGEL (Amsterdam): Iets uit de geschiedenis der natuurhistorische kabinetten.

18 uur. Gemeenschappelijke maaltijd in Restaurant Penning.

Najaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 20 October 1940

10 uur. *Algemene Vergadering.*

De erepenning wordt ingesteld, maar alleen in brons. Het bestuur had voorgesteld: verguld zilver, zilver en brons. Aan Dr. D. SCHOUTE wordt de eerste erepenning uitgereikt, evenwel in verguld zilver, aangezien deze reeds was vervaardigd.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. M. A. VAN ANDEL (Gorinchem): Meester Henric Smeeks, narrator, didacticus.

11.30. Bezoek aan het Instituut, dat door de zorgen van Dr. Maas in de oogheelkundige kliniek zeer naar wens was gevestigd. De directeur Dr. Hunger houdt een korte uiteenzetting.

12.30. Koffiemaal in het Academisch Ziekenhuis.

14 uur. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. D. SCHOUTE (Wassenaar): Een en twintig jaar geleden. (De geschiedschrijving van het ziekenhuiswezen.)

Dr. P. G. CATH (Eindhoven): Uit de geschiedenis der elektrische lichtbronnen.

Dr. O. BANKI (Utrecht): Uit de geschiedenis der ontleedkundige plastiek.

Na afloop wordt een bezoek gebracht aan het Nederlandsch Historisch Natuurwetenschappelijk Museum.

Wegens de moeilijke reisgelegenheid vindt geen gemeenschappelijke maaltijd plaats.

(Voor deze eerste oorlogsvergadering diende de convocatie als bewijs van toegang. De leden werden er aan herinnerd, dat zij een legitimatiekaart bij zich moesten hebben. Introductie was niet toegestaan.)

1941.

Voorjaarsvergadering in het Anatomisch Laboratorium te Utrecht op Zondag 11 Mei 1941.

10 uur. Algemene Vergadering.

Dr. Maas is aftredend. In zijn plaats wordt gekozen Dr. O. Banki. De vergadering besluit aan Dr. MAAS de erepenning toe te kennen, waarna de uitreiking plaats heeft.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

„De film en de geschiedenis der wetenschappen”, films over de ontwikkeling van tandwiel en waterhefwerktuig, ingeleid door Ir. R. J. FORBES (Amsterdam).

Hierna bezichtiging van de anatomische waspraeparaten uit het Museum Bleuland, verzameling Koning.

12.30 Geen gemeenschappelijk koffiemaal in een restaurant (daar de Joodse leden daar geen toegang hebben). In een lokaal van het laboratorium werd het meegebrachte twaalfuurtje genuttigd, waarbij koffie werd geschonken.

14 uur. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Prof. Dr. A. J. P. VAN DEN BROEK (Utrecht): Een strijd over gepleegd plagiaat tussen G. Bidloo en W. Cowper.

Prof. N. J. A. F. BOERMA ('s-Gravenhage): Iets over Peter III Chamberlen en zijn verblijf in Holland.

Dr. C. A. CROMMELIN (Leiden): Uurwerken van Christiaan Huygens uit zijn laatste levensjaren.

Wegens de tijdsomstandigheden werd geen gemeenschappelijke maaltijd gehouden. Dit vond pas weer najaar 1946 plaats.

Najaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 19 October 1941.

10 uur. Algemene Vergadering.

De voorzitter herdenkt de gestorven leden, in het bijzonder Dr. M. A. VAN ANDEL en Dr. J. VAN DER HOEVEN. Dr. Hunger heeft namens het Genootschap aan het graf van Van Anandel gesproken. Er wordt gesproken over het oprichten van een penningkabinet. Er wordt scherp gediscussieerd over het feit, dat Dr. Hunger het Instituut en het Genootschap bij de Paracelsus-herdenking te Salzburg heeft vertegenwoordigd.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Prof. Dr. J. A. J. BARGE (Leiden): Reinier de Graaf herdacht (1641-1941).

12.30. Op het programma stond, dat er gelegenheid zou zijn, het meegebrachte twaalfuurtje te nuttigen, waarbij koffie zou worden geschonken, de „toovenaar van het Boerhaavekwartier” had echter toch kans gezien, de gasten wat beter te onthalen.

14 uur. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. F. M. G. De FEYFER (Geldermalsen): Paracelsus (1493-1541).

Dr. F. W. T. HUNGER (Voorschoten): Nieuwe gegevens omtrent Clusius.

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Zink en messing in de oudheid.

Vijf dagen na deze vergadering, op 24 October, vaardigde de „rijks-commissaris” de verordening uit, waarbij het voor Joden verboden was lid te zijn van verenigingen als het Genootschap.

1942.

Symposium over „Hoofdfiguren uit de geschiedenis der Optica”, te Utrecht in het Fysisch Laboratorium op Zaterdag 28 Maart 1942.

Dit symposium was georganiseerd door het Genootschap te zamen met de Nederlandse Natuurkundige Vereniging.

Symposium-commissie: Dr. G. ten Doesschate, voorzitter, Dr. P. H. van Cittert, secretaris, Dr. P. M. van Alphen, Dr. D. Burger, Dr. A. C. Crommelin en Dr. A. C. van Heel.

9.45 Opening door den voorzitter van de symposium-commissie, Dr. G. TEN DOESSCHATE.

Verder spreken achtereenvolgens:

Dr. C. A. CROMMELIN (Leiden): Het optische werk van Christiaan Huygens.

Prof. Dr. H. A. KRAMERS (Leiden): Augustin Jean Fresnel (1788-1827).

Dr. P. H. VAN CITTERT (Utrecht): Toelichting op de tentoonstelling van de verzameling van microscopen van het Utrechts Universiteitsmuseum en het Fysisch Laboratorium.

Gemeenschappelijke maaltijd in Maison Schmitz. Hiervoor moest men zelf brood meebrengen. Er was koffie te krijgen voor f 0.25 per kop en huzarensalade voor f 0.75.

13.30. Bezichtiging der tentoonstelling.

14.30. Dr. M. C. COLENBRANDER (Delft): Het optische werk van F. C. Donders.

Dr. A. C. S. VAN HEEL (Delft): Van Hamilton tot Gullstrand.

16.30. Thee.

Voorjaarsvergadering in het Nederlands Gasthuis voor Ooglijders te Utrecht op Zondag 31 Mei 1942.

10 uur. *Algemene Vergadering.*

De voorzitter bevond zich in krijgsgevangenschap en was derhalve niet aanwezig. Dr. Hunger leidde als ondervoorzitter de vergadering. Dr. Schierbeek was periodiek-aftredend, maar herkiesbaar, daar hij slechts vier jaar in het Bestuur had gezeten. Hij achtte het evenwel tegen de geest van de bepaling, zich herkiesbaar te stellen. In zijn plaats werd Ir. Forbes gekozen. In de plaats van Dr. Banki, die geen tijd had zijn bestuursfunctie ook maar enigszins naar behoren te vervullen, werd Dr. Penning gekozen. In het Curatorium van het Instituut moesten twee nieuwe leden worden gekozen, daar Dr. J. van der Hoeven was overleden en Prof. Dr. Ernst Cohen door de bepaling van den rijkscommissaris was gedwongen te bedanken. Na langdurige discussie wordt het Bestuur gedurende de duur van de oorlog gemachtigd, in deze vacatures te voorzien, aangezien door den bezetter personen kunnen worden ontslagen en er dus gevaar bestaat, dat deze plaatsen tijdelijk onbezet zouden zijn, wat in deze omstandigheden hoogst fatale gevolgen zou kunnen hebben, waar zo grote belangen op het spel staan. Ook wordt besloten, dat bij afwezigheid van den voorzitter, de ondervoorzitter de plaats in het Curatorium vervult, die qualite qua aan den voorzitter toekomt.

Door de vergadering wordt in het bestuur van het zojuist opgerichte penningkabinet, „Scientia medica et naturalis in nummis” Dr. Reijs gekozen en in de Raad van Toezicht Dr. Burger.

11 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Galilei (1564—1642).

12.30. Volgens het programma was er nu gelegenheid tot het nuttigen

van het meegebrachte twaalfuurtje. „Er zal koffie-surrogaat met melk worden geschonken. Men wordt verzocht hiervoor suiker mede te brengen”, vermeldde het programma. Er was evenwel niet alleen voor koffie gezorgd, maar er was ook bouillon met een stukje citroen en op elk tafeltje stond een schaalje met radizen.

14 uur. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

Prof. Dr. H. J. M. WEVE (Utrecht): Inleiding tot de tentoonstelling van brillen. Hierna werd deze tentoonstelling bezichtigd.

Dr. D. SCHOUTE (Wassenaar): De reis van Jenner's koepokstof van Europa naar Oost-Azië.

In plaats van de voordracht van Dr. G. ten Doesschate, die niet aanwezig is, spreekt

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Een en ander over magische kwadraten.

Tot slot spreekt

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): De evolutie van de smid.

Op 31 Mei 1942 kwam het Bestuur even in vergadering bijeen en benoemde Ir. R. J. Forbes tot onder-voorzitter.

Door het Bestuur werden Dr. A. Schierbeek en Dr. D. Schoute aangezocht namens het Genootschap zitting te nemen in het Curatorium van het Instituut. Beiden namen hun benoeming aan.

Najaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 25 October 1942.

10 uur. *Algemene Vergadering.*

Aangenomen wordt een artikel in het Huishoudelijk Reglement over het Penningkabinet „Scientia Medica et Naturalis in nummis”. Uitvoerig wordt gesproken over een summier catalogus van het Instituut, welk onderwerp reeds op meer vergaderingen een punt van bespreking heeft gevormd.

11 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. W. E. VAN WIJK ('s-Gravenhage): Isaac Newton (1642-1727).

12.30. Gelegenheid het meegebrachte twaalfuurtje te gebruiken. Door de goede zorgen van Dr. Maas werd hierbij een smakelijk kopje tomatensoep verstrekt.

14 uur. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

J. H. SYPKENS SMIT (Zwolle): Over praehistorische trepanaties. L. A. DRIESSEN (Hengelo-O). Wolverterij, Griekse papyri en middeleeuwse secreteboekjes.

Dr. F. C. UNGER (Amersfoort): Het Hippocratisch geschrift „Over de Oude Geneeskunde”.

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Enkele tot heden onbekend gebleven handschriften van Stephaan Blankaert.

Dr. K. T. A. HALBERTSMA (Delft): Jean Dominique Larrey (1766-1842).

De bezetter gaf te kennen, tegen de oprichting van het Penningkabinet geen bezwaar te hebben, mits Dr. Reijs uit de stichting zou treden. Daar deze de oprichting in genen dele wilde bemoeilijken, werd op zijn voorstel door het Bestuur in het Bestuur van het Penningkabinet Dr. Schierbeek gekozen, die vlak bij Dr. Reijs woonde en bereid was gedurende de oorlog als stroman te fungeren.

1943.

Voorjaarsvergadering in het Fysisch Laboratorium te Utrecht op Zondag 6 Juni 1943.

(De convocatie vermeldde: „N.B. De vergadering kan slechts doorgaan, indien het standrecht is opgeheven. Indien dit op 6 Juni niet het geval is, zullen de leden een nadere oproep ontvangen.”)

10 uur. Algemene Vergadering.

De oorlogsomstandigheden deden zich gevoelen in de mededeling, dat de Schakelcommissie haar werkzaamheden tot betere tijden had moeten opschorten en dat het Penningkabinet eveneens een gedwongen rust was ingegaan, doordat het Gemeente-museum in Den Haag, waar de verzameling was ondergebracht, was gevorderd en ontruimd. De eigendommen waren opgeborgen of aan de in-bruikleen-gevers teruggezonden. In het Bestuur was Dr. Burger aan de beurt af te treden. Hij werd herkozen.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. P. H. KRAMER (Rotterdam): Leven en werk van Thomas Dover, medicus en kaperkapitein (1660-1742).

Dr. P. H. VAN CITTERT (Utrecht): Oude astronomische instrumenten.

12.30. Er zou gelegenheid zijn het meegebrachte twaalfuurtje te nuttigen, en het had in de bedoeling gelegen, hierbij bouillon van bouillonblokjes te schenken, maar aangezien deze ook al op de bon waren gekomen, kon dit niet doorgaan. Men trok daarom naar een in de buurt gelegen caf  tje, waar men bij zijn boterham een kopje koffiesurrogaat zonder suiker kon bestellen.

Na afloop werd de tentoonstelling van Oude Astronomische Instrumenten bezichtigd.

13.45. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Copernicus (1473-1543) en zijn hoofdwerk „De revolutionibus orbium caelestium libri VI” (1543).

Dr. J. B. F. VAN GILS ('s-Gravenhage): Koppertjesmaandag.

THIJS MOL (Amsterdam): De pharmaceutische uithangtekens.

Dr. G. TEN DOESSCHATE (Utrecht): De wiskunde van Boëthius.

Najaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 24 October 1943.

10.30. Algemene Vergadering.

Daar de voorzitter Dr. G. ten Doesschate door ziekte verhinderd was,

leidde de onder-voorzitter Ir. R. J. Forbes de vergadering. Hij deelde mede, dat wegens de tijdsomstandigheden van de viering van het dertigjarig bestaan is afgezien.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. D. J. E. SCHREK (Utrecht): Hypatia van Alexandrië.

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): de ontdekking van het ijzer.

12.30 Het meegebrachte twaalfuurtje werd gebruikt, maar er kwamen goede gaven bij in de vorm van soep, koffie en fruit.

13.30 Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Prof. Dr. A. J. P. VAN DEN BROEK (Utrecht): Vesalius en zijn hoofdwerk „De humani corporis fabrica” (1543-1943).

A. J. M. LAMERS ('s-Hertogenbosch): Nieuwe bijzonderheden over Hendrik van Deventer (1651-1724).

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Leeuwenhoek, Malpighi en Swammerdam over gal- en sluipwespen.

1944.

Voorjaarsvergadering in het Fysisch Laboratorium te Utrecht op Zondag 4 Juni 1944.

10.30 Algemene Vergadering.

De voorzitter wijdde enige woorden aan het overleden lid Dr. F. C. Unger te Amersfoort. De vergadering eerde zijn nagedachtenis staande met enige ogenblikken stilzwijgen. De penningmeester Dr. Hunger was aan de beurt af te treden, de vergadering koos in zijn plaats Dr. H. H. Maas. Hierna kwam de benoeming van nieuwe leden aan de beurt. Op het lijstje van de voorgestelde leden kwam de naam voor van een persoon, die niemand gaarne als lid van het Genootschap zou zien opgenomen. Door leden was stemming aangevraagd tegen alle voorgestelde leden. De voorzitter deelde mede, dat het Bestuur de candidaturen introk, onder het voorwendsel, dat een stemming een onaangename verhouding zou geven tussen het Bestuur en de Vergadering. Het Bestuur zou zich over een andere procedure beraden.

11.30. Wetenschappelijke Vergadering.

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Het Huis des Levens, de oud Egyptische Academie van Wetenschappen.

Dr. J. TH. HACKMANN (Heiloo): Francisco Hernandez.

12.30 Het meegebrachte twaalfuurtje werd genuttigd in een buurtcafé, waar koffiesurrogaat was te verkrijgen.

13.30. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. J. B. F. VAN GILS ('s-Gravenhage): Simulanten.

Dr. C. P. J. PENNING (Harderwijk): Johannes Isacius Pontanus, eerste hoogleraar in de geneeskunde aan de Kwartier-hogeschool van de Veluwe.

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Over een handschrift van een kruidenboek te Wageningen.

Dr. P. G. CATH (Eindhoven): Democritus van Abdera, de zogenaamde lachende filosoof.

1946.

Wintervergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 20 Januari 1946.

10 uur. *Algemene Vergadering.*

De voorzitter, Dr. G. ten Doesschate heet de aanwezigen welkom in een vrij Nederland, waar men weer vrij kan spreken. Voor het Genootschap hoopt hij op een tijdperk van bloei. Verheugend is het dat Dr. Hooykaas, oud-lid van het Genootschap, tot buitengewoon hoogleraar in de geschiedenis van de natuurwetenschappen is benoemd aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Moge dit voorbeeld spoedig navolging vinden! De overledenen werden herdacht, in het bijzonder Prof. Dr. Ir. A. A. MEKEL, die reeds in het begin van de oorlog door den bezetter is gefusilleerd, Prof. Dr. ERNST COHEN en Dr. Hk. COHEN, die privaats-docent in de geschiedenis der pharmacie te Leiden was, beiden niet uit het concentratiekamp teruggekeerd, Dr. J. B. F. VAN GILS, die de dood heeft gevonden bij het bombardement van het Bezuidenhout-kwartier in Den Haag en Dr. B. W. TH. NUYENS, die kort geleden was overleden, juist vóór zijn meervoudig jubileum. De vergadering herdacht in stilte staande de overledenen.

Nu kwam de „zuivering” aan de orde. (Kort tevoren, — maar dit werd ter vergadering niet meegedeeld, — op de bestuursvergadering van 24 November 1945, had het bestuur besloten niets te doen. De leden die gevangen waren genomen zouden zonder ingrijpen wel verdwijnen. Toen er echter van verschillende kanten brieven kwamen, waarin leden van het Genootschap meedeelden, geen vergadering meer te zullen bezoeken, als zij kans hadden bepaalde personen te ontmoeten, had het Bestuur hierin aanleiding gevonden zijn houding te herzien.) De voorzitter deelde mede, dat het Bestuur Prof. de Burlet van de ledenlijst had geschrapt. Verder vroeg hij, namens het Bestuur, of de vergadering er bezwaar tegen had, de verdere „zuivering” aan het Bestuur over te laten. Er zou nog gelegenheid zijn, bezwaren tegen leden in te dienen. De vergadering keurt dit goed.

Er was een comité gevormd, waarin ook het Genootschap zitting had, om Nuyens te huldigen, die op 23 Nov. '45 vijftig jaar arts zou zijn, op 2 Febr. '46 tachtig jaar zou worden, op 9 Nov. '46 50 jaar doctor en in 1947 25 jaar bibliothecaris van de Maatschappij voor Geneeskunst. Men was reeds bezig met het plan, een plaquette met de beeltenis van Nuyens te laten maken door den beeldhouwer Ch. P. Hammes, toen Nuyens in de nacht van 19 op 20 October 1945 plotseling stierf. Van deze plaquette, die is aangebracht, zijn verkleinde reproducties, legpenningen, in brons vervaardigd, die voor de leden verkrijgbaar werden gesteld.

GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS DER
GENEESKUNDE; WISKUNDE
EN NATUURWETENSCHAPPEN
GEVESTIGD TE LEIDEN

OPGERICHT 1913

GOEDGEKEURD BIJ KONINKLIJK BESLUIT
VAN 20 DECEMBER 1913 EN 7 JUNI 1920

IN ZIJN VERGADERING VAN 23 OCTOBER 1936 HEEFT HET
GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE, WISKUNDE EN NATUUR
WETENSCHAPPEN ONDER INACHTNEMING VAN DE BETREFFENDE BEPALINGEN IN DE
STATUTEN, MET ALGEMEENE STEMMEN TOT ERELID BENOEMD:

PROFESSOR DOCTOR

GERARD ABRAHAM VAN RIJNBEEK

GEBOREN TE GOUDA DEN 15 DEN AUGUSTUS 1875

HET GENOOTSCHAP

NAM DIT BESLUIT UIT GROOTE ERKENNELIJKHEID VOOR HETGEEN HIJ IN EEN
LANGE REEKES VAN JAREN VOOR DE VERHEFFING VAN HET AANZIEN DER
BEOEFENING VAN DE GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE DEED,

* DOOR DE INSTELLING EN ONWRIKBARE HANDHAVING, SINDS 1921,
VAN EEN RUBRIEK VOOR DE GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE IN HET
NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,

* DOOR HET SCHENKEN VAN ZIJN BELANGSTELLING EN STEUN
AAN HET WERK VAN ZOO VELEN DIE IN DAT TIJDSCHRIFT PLAATS VROEGEN
VOOR MEDEDEELINGEN UIT HET VERLEDEN DER GENEESKUNDE IN HET
BIJZONDER VOOR DIE BELANGSTELLING EN STEUN VERLEEND AAN HET
HISTORISCH WERK VAN TAL VAN LEDEN VAN DIT GENOOTSCHAP,

* DOOR ZIJN ONVERMOEIDE BEZIELING ALS VOORZITTER DER
"OPUSCULACOMMISSIE"
UIT HET NEDERLANDSCH TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE, WAARAAN
DE NEDERLANDSCHE GENEESKUNDIGEN NU REEDS EEN NIEUWE RIJ VAN
ELF DEELEN "OPUSCULA SELECTA NEERLANDICORUM
DE ARTE MEDICA" DANKEN, EEN ONSCHATBAAR
BEZIT VOOR ELKEEN, DIE ZICH BEZIG HOUDT MET DE GESCHIEDENIS DER
GENEESKUNDE,

* DOOR ZIJN HARTELIJKE MEDEWERKING BIJ HET HERDENKEN
EN EEREN VAN GROOTE NEDERLANDSCHE GENEESKUNDIGEN EN ONDERZOEKERS
UIT VROEGER EEUWEN.

ALS-TEEKEN- ZIJNER- BENOEMING-IS- HEM- DIT- DIPLOMA- UITGEREIKT

20 MAR 1937

1937

HET BESTUUR:

Dr. D. Burger

DR. D. BURGER
SECRETARIJS

Dr. J. van der Schout
DR. D. SCHOUTE
VOORZITTER

F. W. T. Hunge

DR. F. W. T. HUNGER
PENNINGMEESTER

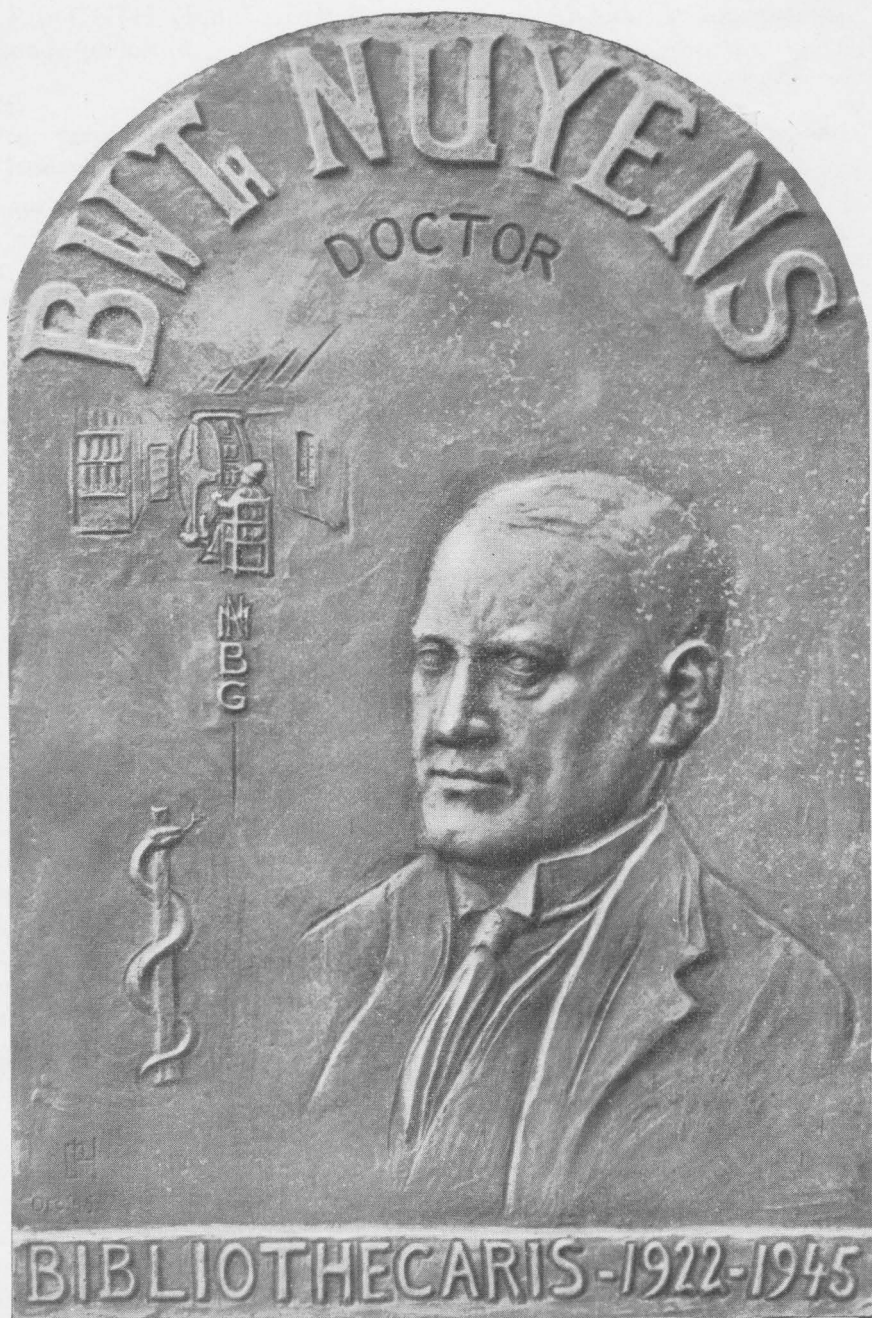
Dr. H. H. Maas

DR. H. H. MAAS

Dr. A. Schierboom

DR. A. SCHIERBOOM

Oorkonde op Perkament aan Prof. van Rijnbeek aangeboden

Plaquette Dr Nuyens

Bij de ingekomen stukken bevindt zich een schrijven van Prof. Dr. J. van der Hoeve, waarin hij de gastvrijheid opzegt aan het Instituut, dat reeds sedert bijna 20 jaren gastvrijheid had genoten in zijn kliniek. De voorzitter deelde mede, dat het Bestuur in samenwerking met het Curatorium van het Instituut naar een andere behuizing zou uitzien. Verder wordt gesproken over hulp aan leden, die door de oorlog hun bibliotheek hebben verloren.

Bestuursverkiezing: Dr. G. ten Doesschate moest periodiek aftreden en Dr. C. P. J. Penning had voor zijn bestuurslidmaatschap bedankt. Gekozen werden Dr. A. Schierbeek als voorzitter en A. J. M. Lamers. De beide fungerende Curatoren van het Instituut waren als oorlogsmaatregel door het Bestuur aangewezen. Nu de oorlog voorbij was, diende de Algemene Vergadering de benoeming weer in eigen hand te nemen. Tot Curatoren werden gekozen: Dr. D. Schoute en Prof. Dr. C. J. van der Klaauw.

11.15. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. J. A. VOLLGRAFF (Leiden): Over deel XXI der Oeuvres Complètes van Chr. Huygens (Cosmologie).

Dr. J. H. O. REIJS ('s-Gravenhage): Medicina in nummis.

Na afloop hiervan werd een collectie penningen uit de verzameling van Dr. Reijs bezichtigd.

12.30 Koffietafel in het Ziekenhuis.

13.30. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering. Herdenking van J. B. van Helmont (1577-1644).

Dr. F. M. G. DE FEYFER (Utrecht): Van Helmont als geneeskundige.

Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Van Helmont als scheikundige.

Na afloop van de voordracht van Dr. de Feyfer deelt de voorzitter mede, dat alle leden, behalve Dr. de Feyfer, kort geleden een rondschrijven hadden ontvangen, waarin hun werd voorgesteld, aan Dr. DE FEYFER de erepenning uit te reiken. Het was hem een genoegen, aan dit verdienstelijke lid, dat zoveel voor de geschiedenis der geneeskunde heeft gedaan, de derde penning, die werd uitgereikt te mogen overhandigen.

Daar Ir. Forbes buitenslands vertoefde, werd zijn voordracht door een der aanwezigen voorgelezen. Tot slot sprak nog

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Galilei en zijn tijdgenoten over de komeet van 1618.

De vergadering was te vier uur afgelopen, zodat ook veraf wonenden hun woonplaatsen nog konden bereiken.

Voorjaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op Zondag 19 Mei 1946.

10 uur. Algemene Vergadering.

Het door den secretaris uitgebrachte jaarverslag was uitgebreider dan

gewoonlijk, doordat er bijzonderheden in waren vermeld, die in vorige jaarverslagen waren verzwegen.

Nu komt de „zuivering” aan de orde. Het Bestuur had een tweetal Genootschapsleden, die geheel neutraal tegenover de te behandelen kwesties stonden, C. F. M. Pieck (Leiden) en E. J. van der Linden (Amsterdam) bereid gevonden in een Ereraad zitting te nemen. Mr. K. Wiersma, de secretaris van Curatoren der Rijksuniversiteit te Leiden had aan het tot hem gerichte verzoek voldaan, voorzitter van deze raad te zijn. Deze Ereraad had de ingebrachte klachten tegen twee Genootschapsleden onderzocht en hierover twee rapporten opgesteld, waarin tot de conclusie werd gekomen, dat beide leden van hun lidmaatschap vervallen moesten worden verklaard. Deze rapporten kwamen ter tafel. Er ontspon zich een langdurige bespreking, waarbij bleek, dat er vooral onder de oudere leden verscheidene waren, die de conclusie der rapporten te streng oordeelden, hetgeen in een tijd, dat men moest constateren, hoe de dood de laatste jaren de gelederen der ouderen had gedund, ook begrijpelijk is. De vergadering nam een motie aan, waarin een hernieuwd onderzoek door een nieuw te benoemen Ereraad werd onderzocht. (Het Bestuur heeft dit zo opgevat, dat het de wens der vergadering was, dat de zaak als afgedaan moest worden beschouwd.) De voorzitter dankte de heren van de Ereraad voor het vele werk, dat zij hadden gedaan.

Een poging om een leesportefeuille in te stellen bleek niet veel succes te ondervinden. Wegens bedanken van Dr. Schoute moest een Curator voor het Instituut worden gekozen. De Vergadering benoemt J. H. Sypkens Smit. In de Schakelcommissie worden benoemd: Dr. F. M. G. de Feyfer en Dr. G. ten Doesschate.

13 uur. Koffietafel in het Ziekenhuis.

14 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

Prof. Dr. J. A. J. BARGE (Leiden): Van Wetenschap tot gezelschapsspel, een episode uit de geschiedenis der functielocalisatie in de hersenen.

Dr. G. TEN DOESSCHATE (Utrecht): Beryllus en Bril.

Dr. D. A. WITTOP KONING Jr. (Amsterdam): De voorgeschiedenis van het Collegium Medicum te Amsterdam.

Dr. P. G. CATH (Eindhoven): W. C. Röntgen (1845-1923), natuurkundige en ontdekker der Röntgenstralen.

Daar het al kwart over vier was, werd een aangekondigde voordracht van Dr. D. Burger (Rotterdam) tot de najaarsvergadering uitgesteld. Ook kon het mondelinge verslag, dat Ir. Forbes zou doen van de indrukken van zijn reis naar Engeland doordat de spreker buitenslands vertoefde, niet doorgaan. De voorzitter, Dr. Schierbeek sluit de vergadering met een enkel woord. „Het is een zware vergadering geweest, maar er heerste als altijd een goede geest en het bleek, dat het Genootschap een schok goed kan verdragen.” (Op volgende verga-

deringen bleek het ook duidelijk, dat de goede geest en het saamhorigheidsgevoel tussen de leden niet het minst had geleden.)

Najaarsvergadering in het Academisch Ziekenhuis te Leiden op 26 en 27 October 1946.

Zaterdag 26 October. 20 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

De voorzitter, Dr. A. Schierbeek, opent deze vergadering, die na een hele reeks van eendagsvergaderingen, weer op twee dagen wordt gehouden. Bovendien is er weer een gemeenschappelijke maaltijd op het programma geplaatst. Het had in de bedoeling gelegen, deze vergadering te Utrecht te houden, maar omdat Dr. Maas, de directeur van het Academisch Ziekenhuis met ingang van November a.s. moet aftreden, is besloten, nog eenmaal van zijn gulle gastvrijheid gebruik te maken. Achtereenvolgens voeren het woord:

Dr. V. W. D. SCHENK (Loosduinen): Erasmus' karakter.

Ir. J. VOSKUIL (Geldermalsen): De afstamming van de toverlantarn.

Na afloop: gezellig samenzijn in Hotel Rijnland.

Zondag 27 October. 10 uur. Algemene Vergadering.

De voorzitter deelt mede, dat het Bestuur Dr. Joh. Theunisz naar aanleiding van een brief van den Officier Fiscaal in het dictrict Assen van de ledenlijst heeft geschrapt. De vergadering kan zich hiermee verenigen. De voorzitter zegt verder, dat het Bestuur besloten had, aan Prof. VAN RIJNBERK bij zijn aftreden als hoofdredacteur van het „Tijdschrift” de penning toe te kennen. Dit is reeds geschied. De vergadering hecht er achteraf haar goedkeuring aan. Ook heeft het Bestuur besloten, aan Prof. Dr. J. VAN DER HOEVE, die zoveel jaren het Instituut heeft gehuisvest, de erepenning uit te reiken. De vergadering hecht ook hieraan haar goedkeuring. Er wordt een deputatie uitgezonden om de penning aan Prof. Van der Hoeve, die ernstig ziek ligt, te overhandigen. Er worden zeven corresponderende leden benoemd. De contributie, die sinds vele jaren vijf gulden bedroeg, wordt voor 1947 tot f 7.50 verhoogd. Een commissie wordt benoemd, bestaande uit de heren Sypkens Smit, Van der Linden en Schlichting om advies uit te brengen over de aankoop van nieuwe boeken.

11 uur. *Wetenschappelijke vergadering.*

Mededeling van Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Nieuws uit Engeland.

Dr. P. H. VAN CITTERT (Utrecht): De geschiedenis van de proportionaal-passer. Hierbij was een uitgebreide collectie van deze instrumentjes ten toon gesteld.

Hierna doet Dr. B. A. G. VERAART (Kerkrade) verslag van de plechtige onthulling van het gedenkteken voor Dr. Mathijssen, de uitvinder van het gipsverband, te Budel, waar hij bij tegenwoordig was. Dr. J. H. O. Reijs laat een drietal pennnigen van Erasmus zien.

12.30 Koffietafel in het Ziekenhuis.

13.45. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. M. WAGENAAR (Rotterdam): De geschiedenis van de diagnose der diabetes.

Dr. H. J. DROSSAART LULOFS (Amersfoort): Aristoteles over slaap en droom.

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Heeft Archimedes de brandspiegels uitgevonden?

Hierna doen Dr. TH. A. SCHLICHTING en J. H. SYPKENS SMIT nog een korte mededeling.

17.30. Gemeenschappelijke maaltijd in „Liberty”. Sinds 1940 was er geen gemeenschappelijke maaltijd gehouden.

1947.

Voorjaarsvergadering in Natura Artis Magistra te Amsterdam op 31 Mei en 1 Juni 1947.

Zaterdag 31 Mei. 20 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

Dr. D. A. WITTOP KONING (Amsterdam): J. R. Glauber en zijn Pharmacopoea Spagyrica.

Dr. K. T. A. HALBERTSMA ('s-Gravenhage): Het eeuwfeest der narcose.

Na afloop: gezellig samenzijn.

Zondag 1 Juni. 10 uur. Algemene Vergadering.

Er komen enige subsidiekwesties aan de orde: aan het tijdschrift Janus bij weder verschijnen en aan Prof. Forbes voor de inrichting van een bibliotheek. Het Bestuur was vertegenwoordigd bij de promotie van Dr. Lamers en bij het afscheid van Dr. Maas als directeur van het Ziekenhuis. Er is een bescheiden begin gemaakt met een overzicht van de bezittingen van het Instituut. De voorzitter bedankt het N. T. v. G. en de Maatschappij voor Geneeskunst voor het inrichten van een tentoonstelling van oude medische boeken tijdens het Natuur- en Geneeskundig Congres te Delft. Zowel de Schakelcommissie als het Penningkabinet verkeren nog in oorlogsslaap. De commissie Van der Linden-Schlichting-Sypkens Smit brengt verslag uit. Dr. J. A. Vollgraff doet verslag over de bestuursvergadering van de Académie Internationale des Sciences. In de plaats van Prof. Forbes, die niet herkiesbaar is, wordt Ir. J. Voskuil in het bestuur gekozen. Een zestal corresponderende leden wordt benoemd.

11.30. *Wetenschappelijke Vergadering.*

Mej. JOH. SCHEFFER (Amsterdam): Inleiding tot de tentoonstelling van enige oude boeken, platen, tekeningen en „rariteiten” uit de bibliotheek van Artis. Hierna werd deze tentoonstelling bezichtigd, door haar in samenwerking met Dr. H. ENGEL samengesteld.

12.30. Koffiemaal in Restaurant Artis.

13.30. *Voortzetting van de Wetenschappelijke Vergadering.*

Prof. Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Nieuws uit Amerika.

Dr. J. E. SCHULTE (Maastricht): De herdenking van Pasteur te Parijs. (Dr. Schulte had bij de „cinquantenaire de la mort de Pasteur” in November 1946 het Genootschap vertegenwoordigd.)

Dr. A. SCHIERBEEK ('s-Gravenhage): Een en ander over de vergroting van Leeuwenhoek's microskopen en over zijn verhouding tot een microskopiserenden Amsterdamsen burgemeester.

Van het doen van vrije mededelingen maakten gebruik:

Dr. D. BURGER (Rotterdam): Over een oud gobelin, de Arithmetica van het Museum Cluny.

L. A. DRIESSEN (Hengelo-O.): Enige onderzoekingen in zake antiek slakkenpurper.

Dr. TH. A. SCHLICHTING (Amsterdam): Over het begrip catarh bij Aristoteles en andere oude schrijvers.

17.30. Gemeenschappelijke maaltijd in Hotel Centraal.

Najaarsvergadering in Diligentia te 's-Gravenhage op Zondag 26 October 1947.

10.15. *Algemene Vergadering.*

De vergadering besluit, bij het 35-jarig bestaan de erepenning posthuum aan Dr. VAN ANDEL toe te kennen. Besloten wordt op de ledenlijst de studierichting van de leden te vermelden. Er zijn bezwaren binnengekomen tegen het vergaderen op Zondag. Daar de ter vergadering aanwezigen hiertegen uiteraard geen bezwaar zullen hebben, zal over deze beide kwesties een rondschrijven aan de leden worden rondgestuurd. Er wordt gediscussieerd over vergaderen in Academiesteden of kleine plaatsen. De meningen hierover zijn verdeeld. Bij de inaugurale rede van Prof. Forbes te Amsterdam op 30 Juni 1947 was het Bestuur vertegenwoordigd, evenals bij de opening van het Museum te Leiden, thans „Rijksmuseum voor de geschiedenis der natuurwetenschappen”, waar Dr. Burger namens het Genootschap het woord heeft gevoerd. Den secretaris wordt opgedragen de volgende dag een gelukstelegram aan Prof. Van den Broek te zenden, die dan 70 jaar wordt. De pogingen een rondzendportefeuille in te stellen worden opgegeven.

Dr. J. A. VOLLGRAFF doet uitvoerig verslag van de vergadering van de Académie Internationale d'Histoire des Sciences. Naast deze Académie is een Union opgericht, die meer democratisch is. Hoewel nog niet alles even duidelijk is en veel plannen in de lucht hangen, besluit het Genootschap tot de Union toe te treden.

11 uur. *Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. P. G. CATH (Eindhoven): Alexander Graham Bell (1847-1922), de uitvinder van de telefoon.

12.30. Lunch in Hotel Royal.

14.00. *Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.*

Dr. D. BURGER (Rotterdam): De uitvinding van de natuurkundige formule.

J. H. SYPKENS SMIT (Hattem): Grepen uit de Oud-Egyptische geneeskunde.

Prof. Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): Jenever.

1948.

Voorjaarsvergadering in De Doelen te Hoorn op 22 en 23 Mei 1948.

Zaterdag 22 Mei.

20 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

THIJS MOL (Arnhem): De oude Nederlandse Walvisvaart. Hierbij had de spreker een tafel vol voorwerpen, die op de walvisvaart betrekking hebben uit eigen bezit ten toon gesteld.

21 uur. Ontvangst ten Stadhuize.

In de historische raadzaal werd het Genootschap verwelkomd door den burgemeester en de voltallige gemeenteraad. De burgemeester, Mr. H. C. LEEMHORST hield een welkomstrede, waarin hij op de geschiedenis van de stad wees. De voorzitter, Dr. A. SCHIERBEEK beantwoordde deze rede, waarna thee werd rondgediend.

Het „Gezellig samenzijn” in De Roskam hield velen nog laat bijeen.

Zondag 23 Mei.

9.30 uur. Algemene Vergadering.

Bericht van Dr. de Feyfer dat zijn huisarts hem had afgeraden, de reis te ondernemen. Bericht van overlijden van het lid Dr. E. A. Klobbie (Nijmegen), die op 86-jarige leeftijd is overleden. De secretaris doet mededeling van een correspondentie met de weduwe van Prof. Dr. Ernst Cohen, Mevrouw W. A. T. van Ginneken-de Meester, die tot gevolg heeft gehad, dat zij een grote schenking heeft gedaan aan het Museum te Leiden, bestaande uit overdrukken van artikelen van Prof. Cohen, overdrukken van geleerden in binnen- en buitenland, een verzameling merendeels bronzen, penningen op historisch wetenschappelijk gebied en een grote verzameling caricaturen in lijst. De secretaris had een uitnodiging ontvangen voor de herdenking van Simon Stevin in Brussel, waar Prof. Sarton heeft gesproken. Hij heeft hieraan geen gevolg kunnen geven. De Union Internationale heeft gevraagd, twee vertegenwoordigers voor de vergaderingen van de Union aan te wijzen. Het bestuur heeft besloten, dat dit qualitate qua de voorzitter en de secretaris zullen zijn, die bij verhindering anderen kunnen aanwijzen. Op de enquête heeft 47 % van de leden geantwoord. De door hen verstrekte gegevens over het vergaderen op Zondag waren van dien aard, dat er geen andere conclusie uit was te trekken, dan handhaving van het gebruik, vergaderen op Zaterdagavond en de daarop volgende Zondag. De ingekomen persoonlijke gegevens over de leden zijn van veel waarde voor archief en administratie. Het Bestuur heeft een poging gedaan, het corresponderend lid Prof. Sarton, die zich op het ogenblik

in Europa bevindt, als spreker op deze vergadering te krijgen, maar dit was niet goed in het reisplan van Prof. Sarton in te passen. Wat de bestuursverkiezing betreft, Dr. Burger was aftredend en werd herkozen. In de plaats van Dr. Lamers, die voor zijn bestuurslidmaatschap had bedankt, werd J. H. Sypkens Smit gekozen.

De toekomst van het Instituut eiste een ampele bespreking. Daar het Rijk niet meer bereid is voor afzonderlijke verzamelingen subsidies te geven, heeft het Curatorium in samenwerking met Mr. de Lint besloten, de bezittingen van het Instituut in langdurig bruikleen aan het Leidse Museum af te staan. Het subsidie van dit museum zal dan worden verhoogd met f 2000,— die voor het Instituut moeten worden aangewend. Aan een kant is het een bedroevend feit, dat het Genootschap zijn Instituut uit handen moet geven, maar het is niet in staat het zelf te financieren. Het Curatorium blijft echter bestaan, zodat er nog wel degelijk een band met het Genootschap overblijft. Onder goede leiding kan het Instituut, samen met het Museum tot een centrum van de beoefening der geschiedenis van de Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen uitgroeien.

11 uur. Wetenschappelijke Vergadering.

J. C. KERKMEIJER, oud-directeur van het West-Fries-Museum (Hoorn): Korte geschiedenis van Hoorn. Onder deskundige leiding wordt daarna een rondwandeling door de stad gemaakt. Speciaal werd hierbij de aandacht gevestigd op de merkwaardige gevel van het oude Sint-Jans-Gasthuis.

12.30. Lunch in De Doelen. Als gasten zitten hierbij aan: Mr. H. C. Leemhorst, burgemeester van Hoorn, Mevr. Leemhorst-Lorentz, J. C. Kerkmeijer, ereburger van Hoorn, W. Janssen, directeur van het West-Fries-Museum, H. O. J. de Ruijter de Wildt, die de plaatselijke regeling belangeloos op zich had genomen en twee dames van de V.V.V. Hoorn, die de leden door de stad hadden rondgeleid. De voorzitter zeide in zijn tafelrede, dat het hem nog nooit was overkomen, dat hij aan een tafel tegelijkertijd de eerste burger en de ereburger van een stad heeft mogen begroeten. Ook door den burgemeester werd het woord gevoerd, op minder officiële wijze dan in een vergaderzaal gebruikelijk is.

14 uur. Voortzetting der Wetenschappelijke Vergadering.

Als eerste spreker stond op het programma vermeld Prof. Dr. Antoine Dobrovici uit Boekarest. Daar deze nog niet in ons land was aangekomen en Dr. de Feyfer afwezig was, bleven er slechts drie sprekers over, aan wie onbeperkte tijd werd gegeven. Er werd veel tijd voor gedachtenwisseling beschikbaar gesteld, zodat de namiddag op ongedwongen wijze voldoende werd gevuld. Er spraken:

Prof. Ir. R. J. FORBES (Amsterdam): De ontwikkeling van het onderwijs in de Geschiedenis in Nederland.

Dr. K. T. A. HALBERTSMA (Den Haag): Drie beroemde Hoornse

artsen-letterkundigen uit de zestiende eeuw (Dirck Velius, Pieter Hoogerbeets en Hadrianus Junius).

Hierna werd een kleine tentoonstelling bezichtigd van portretten en boeken dezer auteurs uit het West-Fries-Museum en het Archief, bijeengebracht door den directeur van het W.-F.-Museum den Heer W. JANSSEN.

Dr. G. TEN DOESSCHATE (Utrecht): Schijnbare grootte.

Te half vijf was de vergadering geëindigd, zodat ook de ver staf wonenden hun woonplaatsen nog konden bereiken.

Does history teach anything? The history of science will teach men to be truthful, it will teach them to be brothers and to help one another Is not that enough?
George Sarton.

L'histoire de la science est nécessaire à l'histoire de la pensée, parce que l'instrument du progrès de la pensée, c'est la science.
Henri Berr.

L'histoire des progrès de l'esprit humain dans la voie scientifique est aussi riche en intérêt, aussi féconde en enseignements qu'aucune autre partie de l'histoire générale.
Louis Figuier.

Nous croyons que la science, indépendamment de ses résultats techniques, est un phénomène social au même titre que l'art, la littérature, le droit ou la religion, qu'elle ne pousse point sur la civilisation comme un épiphénomène isolé, mais qu'elle tient, au contraire, par toutes ses racines, au terrain social, politique, économique et idéologique d'une époque déterminée.
Pierre Rousseau.

It is true generally that, if we would study any subject properly, we must study it as something that is alive and growing and consider it with reference to its origins and its evolution in the past.
Thomas Heath.

Liée à un stade donné de la civilisation, chaque étape de la science fait partie de celle-ci et évolue avec elle.
Pierre Rousseau.

GEHOUDEN VERGADERINGEN.

1913 Leiden	5 Juni	Voorlopige vergadering.
Leiden	28 Juni	Oprichtingsvergadering.
Amsterdam I	22 November	Eerste wetenschappelijke verg.
1914 Amsterdam II	21 Februari	
Delft I	24 October	
1915 Leiden I	2 en 4 Januari	Herdenking Vesalius.
Amsterdam III	27 Maart	Herdenking benzolfom. v. Kekulé.
Amsterdam IV	27 November	
1916 Utrecht I	19 Februari	
Leiden II	7 April	
1917 Amsterdam V	28 Januari	
Leiden III	29 Juni	Herdenking Dodonaeus.
1918 Leiden IV	30 December	Herdenking Boerhaave.
1919 Gorinchem I	19 October	(niet door de Ver. belegd.)
Utrecht II	23 November	
1920 Arnhem I	18 Juli	
Gorinchem II	16 en 17 October	Eerste tweedaagse verg.
Amsterdam VI	18 December	
1921 Den Haag I	12 Maart	
Leiden V	14 Mei	Herdenking Jenner.
Gorinchem III	22 en 23 October	
Den Bosch I	18 December	
1922 Gorinchem IV	21 en 22 October	
Utrecht III	10 December	
1923 Groningen I	28 en 29 April	
Gorinchem V	20 en 21 October	Viering 10-jarig bestaan.
1924 Utrecht IV	26 April	
Enkhuizen I	31 Mei en 1 Juni	
Gorinchem VI	25 en 26 October	
1925 Amersfoort I	5 April	
Zutphen I	13 en 14 Juni	
Gorinchem VII	17 en 18 October	
1926 Amsterdam VII	7 Maart	
Middelburg I	12 en 13 Juni	
Gorinchem VIII	16 en 17 October	Herdenking Clusius.
Leiden VI	19 October	
1927 Den Bosch II	26 en 27 Februari	
Gorinchem IX	15 en 16 October	
1928 Rotterdam I	18 Maart	
Gorinchem X	20 en 21 October	
Enkhuizen II	29 October	Herdenking Paludanus.
1929 Gouda I	6 en 7 April	
Gorinchem XI	19 en 20 October	
1930 Franeker I	31 Mei en 1 Juni	
Gorinchem XII	18 en 19 October	
1931 Utrecht V	2 en 3 Mei	
Gorinchem XIII	17 en 18 October	

1932 Breda I	4 en 5 Juni	
Gorinchem XIV	15 en 16 October	
1933 Deventer I	10 en 11 Juni	
Gorinchem XV	21 en 22 October	
1934 Leiden VII	28 en 29 April	
Gorinchem XVI	20 en 21 October	
1935 Haarlem I	6 en 7 April	
Gorinchem XVII	19 en 20 October	
1936 Eindhoven I	28 en 29 Maart	Herdenking Ampère.
Gorinchem XVIII	17 en 18 October	
1937 Rotterdam II	17 en 18 April	
Gorinchem XIX	23 en 24 October	
1938 Gouda II	9 en 10 April	Herdenking Boerhaave.
Leiden VIII	23 September	id. id.
Harderwijk I	24 September	Viering 25-jarig bestaan.
Gorinchem XX	22 en 23 October	Herdenking Petrus Camper.
1939 Groningen II	29 April	Herdenking uitv. fotografie.
"	30 April	
Leiden IX	22 October	
1940 Delft II	20 en 21 April	
Leiden X	20 October	
1941 Utrecht VI	11 Mei	Herdenking Reinier de Graaf en
Leiden XI	19 October	Paracelsus
1942 Utrecht VII	28 Maart	Symposium Hoofdfiguren Optica.
Utrecht VIII	31 Mei	Herdenking Galilei.
Leiden XII	25 October	Herdenking Newton.
1943 Utrecht IX	6 Juni	Herdenking Copernicus.
Leiden XIII	24 October	Herdenking Vesalius.
1944 Utrecht X	4 Juni	
1946 Leiden XIV	20 Januari	Herdenking Van Helmont.
Leiden XV	19 Mei	
Leiden XVI	26 en 27 October	
1947 Amsterdam VIII	31 Mei en 1 Juni	Herdenking uitv. narcose.
Den Haag II	26 October	Herdenking Graham Bell.
1948 Hoorn I	22 en 23 Mei	
Haarlem II	6 en 7 November	Viering 35-jarig bestaan en herdenking Simon Stevin.

De geschiedenis der wetenschap is als het ware een leiddraad der gebeurtenissen die aan de bedrijven, den handel, aan het gansch sociaal leven den weg wijst, naar nieuwe wegen leidt, die soms diepe wijzigingen aan de maatschappij doet ondergaan. Zonder de geschiedenis der wetenschap is de politieke en philosophische geschiedenis niet duidelijk te begrijpen.

Van de Velde.

BESTUURSLEDEN.

Prof. Dr. E. C. van Leersum	1913-1916
Dr. J. A. Vollgraff	1913-1917
B. A. van Ketel	1913-1919
J. van Baren	1913-1920
Prof. Dr. Ernst Cohen	1913-1922
Dr. F. M. G. de Feyfer	1916-1922
Dr. M. A. van Andel	1919-1922
Dr. W. P. Jorissen	1919-1923
Prof. Dr. J. P. Kleiweg de Zwaan	1920-1924
Prof. Dr. E. C. van Leersum	1922-1925
A. J. M. Lamers	1922-1927
Dr. D. Schoute	1922-1926
Dr. F. W. T. Hunger	1924-1944
Dr. J. G. de Lint	1924-1930
Dr. J. E. Kroon	1925-1931
Dr. J. B. F. van Gils	1926-1932
Dr. J. van der Hoeven	1927-1933
Dr. B. W. Th. Nuyens	1930-1935
Dr. M. A. van Andel	1931-1934
Dr. B. A.G. Veraart	1932-1937
Prof. G. J. W. Koolemans Beijnen	1933-1936
Dr. D. Burger	1934-
Dr. D. Schoute	1935-1940
Dr. H. H. Maas	1936-1941
Dr. J. A. Vollgraff	1937-1938
Dr. A. Schierbeek	1938-1942
Dr. G. ten Doesschate	1940-1946
Dr. O. Banki	1941-1942
Dr. C. P. J. Penning	1942-1945
Ir. R. J. Forbes	1942-1947
Dr. H. H. Maas	1944-
Dr. A. Schierbeek	1946-
Dr. A. J. M. Lamers	1946-1948
Ir. J. Voskuil	1947-
J. H. Sypkens Smit	1948-

VOORZITTERS.

Prof. Dr. E. C. van Leersum	1913-1916
Prof. Dr. Ernst Cohen	1916-1922
Prof. Dr. E. C. van Leersum	1922-1925
Dr. J. G. de Lint	1925-1930
Dr. B. W. Th. Nuyens	1930-1935
Dr. D. Schoute	1935-1940
Dr. G. ten Doesschate	1940-1946
Dr. A. Schierbeek	1946-

SECRETARISSEN.

Dr. J. A. Vollgraff	1913-1917
Dr. F. M. G. de Feyfer	1917-1920
Dr. M. A. van Andel	1920-1922
A. J. M. Lamers	1922-1927
Dr. J. B. F. van Gils	1927-1932
Dr. M. A. van Andel	1932-1934
Dr. D. Burger	1934-

PENNINGMEESTERS.

B. A. van Ketel	1913-1919
Dr. D. Schoute	1922-1926
Dr. F. W. T. Hunger	1926-1944
Dr. H. H. Maas	1944-

BIBLIOTHECARISSEN.

Dr. J. A. Vollgraff	1913-1917
Dr. F. M. G. de Feyfer	1917-1920
Dr. M. A. van Andel	1920-1922
Dr. J. E. Kroon	1922-

DIRECTEUREN VAN HET INSTITUUT.

Dr. J. G. de Lint	1928-1936
Dr. F.W. T. Hunger	1936-1947
Dr. C. A. Crommelin	1947-

CURATOREN VAN HET INSTITUUT.

benoemd door de Algemene Vergadering.

Dr. F. M. G. de Feyfer	1928-1932
Prof. Dr. Ernst Cohen	1928-1941
Dr. J. van der Hoeven	1932-1941
Dr. D. Schoute	1942-1946
Dr. A. Schierbeek	1942-1946
Prof. Dr. J. C. van der Klaauw	1946-
J. H. Sypkens Smit	1946-

*La médecine humaine dans sa forme restreinte de l'étude et du traitement
de l'homme malade est si complètement insérée dans le quotidien social
que son histoire est inséparable de celle de la civilisation concomitante.*
Laignel Lavastine.